

Nr 138.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående överenskommelse med lotsverkets enskilda pensionskassa om övertagande av viss del av kassans rörelse, m. m.; given Stockholms slott den 1 mars 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 1 mars 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Efter gemensam beredning med cheferna för ecklesiastik- och handelsdepartementen anför chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss:

Övertagande av viss del av lotsverkets enskilda pensionskassas rörelse.

Inledning.

Allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542) är avsett att äga tillämpning å alla befattningshavare, för vilka civila eller militära tjänstepensionsreglementet gäller. Enligt särskild bestämmelse i reglementet skola emellertid genom beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen eller av Kungl. Maj:t efter riksdagens bemyndigande bestämmas tidpunkten för

reglementets ikraftträdande för olika förvaltningsområden och fastställas de avvikelser från reglementets bestämmelser, som därvid finnas påkallade beträffande befattningshavare, vilka före ikraftträdandet ägt familjepensionsrätt på grund av sin statstjänst, samt beträffande de fall, då avgång från befattningen skett före ikraftträdandet.

Den tanke, som ligger till grund för berörda bestämmelse, är, att reglementet skall vinna tillämpning successivt för de skilda förvaltningsområdena, allteftersom uppgörelse träffas om statens övertagande av den kassa, som ditintills ombesörjt de vid respektive förvaltningsområde anställda manliga ordinarie befattningshavarnas familjepensionering.

Genom propositioner till 1936, 1937 och 1939 års lagtima riksdagar har Kungl. Maj:t framlagt förslag till överenskommelser med civilstatens, telegrafverkets och statens järnvägars änke- och pupillkassor, arméns och marinens familjepensionskassor, tullstatens enskilda pensionsinrättning, universitetets i Uppsala pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn, vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn samt pensionsinrättningen för änkor och barn efter befattningshavare vid universitetet i Lund. Sedan riksdagen prövat förslagen och bemyndigat Kungl. Maj:t att träffa slutgiltiga överenskommelser med kassorna och att besluta om reglementets ikraftträdande, hava dylika överenskommelser träffats, varjämte kungörelser utfärdats den 4 juni 1937 (nr 354), den 18 juni 1937 (nr 582), den 29 oktober 1937 (nr 845) och den 30 juni 1939 (nr 509), enligt vilka allmänna familjepensionsreglementet trätt i kraft för tullverket den 1 januari 1938, för universitetens förvaltningsområde den 1 juli 1939 samt för de övriga av ifrågakvarande förvaltningsområden den 1 juli 1937.

Numera återstår allenast att träffa överenskommelse med lotsverkets enskilda pensionskassa.

Den ordinarie manliga personalen vid lotsverket har varit ansluten antingen till lotsverkets enskilda pensionskassa eller till marinens familjepensionskassa, med skyldighet att i så fall jämväl tillhöra lotsverkets enskilda pensionskassa, eller ock till civilstatens änke- och pupillkassa. För dem, vilka varit delägare i marinens familjepensionskassa eller civilstatens änke- och pupillkassa, har familjepensioneringen ordnats i och med att staten övertagit sistnämnda båda kassors rörelse. Beträffande den personal däremot, som allenast tillhört lotsverkets enskilda pensionskassa, är familjepensionsfrågan ännu icke löst.

Genom beslut den 22 oktober 1937 uppdrog Kungl. Maj:t åt 1934 års familjepensionsutredning att bland annat verkställa utredning och avgiva förslag beträffande det sätt, varpå vid statens övertagande av familjepensioneringen den av lotsverkets enskilda pensionskassa bedrivna verksamheten borde avvecklas.

På grund av nämnda uppdrag har familjepensionsutredningen med skriftelse den 22 mars 1939 till Kungl. Maj:t överlämnat en samma dag upprättad preliminär *överenskommelse med delegerade för lotsverkets enskilda pensionskassa* angående statens övertagande av viss del av kassans rörelse.

Överenskommelsen, vilken torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende såsom *bilaga A*, har ingåtts från utredningens sida under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande samt från delegerades sida under förbehåll av kassans godkännande.

Förutom överenskommelsen har familjepensionsutredningen överlämnat *dels* en av ledamoten av utredningen filosofie doktorn T. Jansson utarbetad *promemoria angående den ekonomiska innebörden av överenskommelsen, dels ock* en den 20 februari 1939 dagtecknad *skrivelse från kassan* angående vissa riktlinjer för kassans fortsatta verksamhet såvitt angår pensionsförpliktelser, som icke beröras av överenskommelsen. Dessa båda handlingar torde få bifogas såsom *bilagor B* och *C*.

Över familjepensionsutredningens skrivelse med därvid fogade bilagor hava *infordrade utlåtanden* avgivits av pensionsstyrelsen, statskontoret, lotsstyrelsen samt kassans fullmäktige.

Rörande vissa juridiska spörsmål, sammanhängande med statens övertagande av familjepensionskassors verksamhet, må här hänvisas till ett utlåtande av professor R. Malmgren, vilket finnes intaget såsom *bilaga D* till proposition nr 245 till 1936 års riksdag angående överenskommelser med civilstatens och telegrafverkets änke- och pupillkassor om övertagande av kassornas rörelse, m. m. Vidare må till belysande av familjepensionsfrågans tidigare behandling hänvisas *dels* till nyssnämnda proposition nr 245, *dels* till de vid 1936 års riksdag framlagda propositionerna nr 201 med förslag till allmänt familjepensionsreglemente m. m. samt nr 258 angående överenskommelse med statens järnvägars änke- och pupillkassa om övertagande av kassans rörelse, m. m., *dels* till bankoutskottets utlåtande nr 75 till 1936 års riksdag samt riksdagens skrivelse nr 366 samma år, *dels* till den vid 1937 års riksdag framlagda propositionen nr 248 angående överenskommelser med arméns och marinens familjepensionskassor samt tullstatens enskilda pensionsinrättning om övertagande av dessa pensionsanstalters rörelse, *dels* till bankoutskottets utlåtande nr 52 till 1937 års riksdag samt riksdagens skrivelse nr 301 samma år, *dels* till den vid 1939 års lagtima riksdag framlagda propositionen nr 186 angående överenskommelser med förenämnda pensionskassor vid universiteten om övertagande av dessa kassors rörelse, *dels ock* till bankoutskottets utlåtande nr 33 till 1939 års lagtima riksdag samt riksdagens skrivelse nr 201 samma år.

Pensionskassans organisation m. m.

Lotsverkets enskilda pensionskassas första reglemente fastställdes av Kungl. Maj:t den 13 februari 1885. Tio år därefter fick kassan nytt reglemente, vilket ägde bestånd till ingången av år 1928, då det nuvarande, av Kungl. Maj:t den 25 november 1927 fastställda reglementet trädde i kraft.

Enligt det gällande reglementet har kassan till ändamål att ur sina fonder bereda pension *dels* åt delägare själv, hans hustru eller döttrar vid fyllda 50, 55 eller 60 år (livränta), *dels ock* åt avliden delägarers efterlevande änka och barn.

Kassans fonder, en huvudfond och en förstärkningsfond, hava bildats genom årsavgifter av delägarna, genom tillfälliga inkomster, såsom böter ådömda enligt gällande lotsförfattningar samt belopp inbetalda vid försäljning av tomkärl från fyrarna och av makulatur vid lotsstyrelsen och lotsdistrikts-expeditionerna, genom inflytande räntor ävensom genom gåvor m. m. Årsavgifterna föras till huvudfonden, varemot övriga inkomster — förutom räntorna, vilka fördelas på de båda fonderna — i allmänhet komma förstärkningsfonden till godo. Kassans tillgångar utgjorde per den 30 juni 1938 nära 2.4 milj. kronor, tre särskilda donationsfonder, tillhopa inemot 47,000 kronor, därvid oberäknade. Till största delen äro kassans tillgångar utlänade mot säkerhet av fastighetsinteckningar.

Envar vid lotsverket anställd befattningshavare har intill 55 års ålder *rättighet* att efter kassans styrelses prövning inträda i kassan. Därjämte har envar, som under tiden från och med den 14 februari 1885 till 1914 års utgång tillträtt ordinarie befattning vid lotsverket, *skyldighet* att bereda efterlevande änka och barn pension på sätt i § 4 kassans reglemente sägs.

Skyldighet att inträda i kassan har således icke varit stadgad för befattningshavare, som först efter 1914 anställdes vid lotsverket. En sådan befattningshavare skulle i stället tillhöra civilstatens änke- och pupillkassa, tills densamma med utgången av juni 1937 övertogs av staten. För en del av de befattningshavare som varit skyldiga att tillhöra lotsverkets enskilda pensionskassa har samtidigt förelegat skyldighet att inträda i marinens familjepensionskassa (flottans pensionskassa).

Årlig pension enligt § 4 kassans reglemente kan av gift delägare beredas efterlevande änka och barn med valfritt belopp i jämna tiotal kronor från och med 50 intill ett sammanlagt belopp av 800 kronor, att utgå efter deläggarens död a) åt änka eller änka och barn mot avgifter, som utgå under 15, 20 eller 25 år eller ock tills mannen eller fadern fyller 60 år, såvida icke mannen eller fadern dessförinnan avlider, då avgifterna upphöra; samt b) åt visst uppgivet barn mot avgifter, som utgå tills barnet fyllt 21 år, såvida icke fadern dessförinnan avlider, då avgifterna upphöra. Gift delägare kan också genom inbetalning av avgifter till 60 års ålder bereda såväl pension åt sig själv från 60 års ålder (livränta) som ock pension åt änka eller änka och barn. Pension, som sålunda beretts åt änka, bibehålles efter äktenskaps-skillnad för den frånskilda hustrun.

På sätt nu anförts meddelar kassan *dels* frivillig egenpension i form av livränta från viss ålder, *dels* frivillig familjepension i form av dylik livränta, *dels* ock familjepension vid deläggarens (mannens eller faderns) död, vilken sistnämnda pensionsform för vissa befattningshavare är obligatorisk men i andra fall frivillig.

Hela försäkringsbeståndet utgjorde den 30 juni 1938 1,100 försäkringar, varav 150 livränte- och 950 överlevelseränteförsäkringar. Beträffande 50 respektive 365 av dessa försäkringar hade försäkringsfallet redan inträffat,

varför livräntor eller pensioner utgingo. Av de 950 överlevelseränteförsäkringarna hade 579 såsom obligatoriska tecknats av delägare, vilka ej varit anslutna till marinens familjepensionskassa, och av dessa delägare levde fortfarande 347, nämligen 142 i tjänst varande och 205 tjänstepensionerade. Änke- och barnpensioner utgingo efter 232 av ovannämnda obligatoriskt anslutna delägare. Vidare utgingo i några fall änklingspensioner varom i det följande skall talas.

De aktuella pensionerna för det bestånd, som enligt ifrågavarande överenskommelse är avsett att övertagas av staten, utgjorde per den 30 juni 1938 cirka 48,000 kronor.

De nu anförda sifferuppgifterna gälla som nämnts per den 30 juni 1938. Till denna tidpunkt hänföra sig de beräkningar, på vilka överenskommelsen är grundad. Vad angår beståndet vid senaste årsskiftet av obligatoriska familjepensioner tecknade av delägare, vilka ej varit anslutna till marinens familjepensionskassa, har antalet aktuella dylika pensioner förblivit i stort sett oförändrat, medan antalet i tjänst varande delägare som nu äro i fråga minskats med ett 40-tal och antalet tjänstepensionerade sådana delägare ökats med ett 20-tal.

Stadgad årsavgift enligt vid reglementet fogade tabeller erlägges kvartalsvis i förskott. Underlåter delägare att gälda sin kvartalsinbetalning, får han erlägga den vid nästa förfallodag jämte 3 procent förhöjning å det förfallna beloppet. Skulle delägaren då uraktlåta att betala avgiften jämte förhöjningen eller förklara sig icke kunna vidare inbetala årsavgift enligt sitt delägarbevis, anses hans ursprungliga på beviset grundade delägar rätt upphävd. Han är emellertid, om anmälan därom i viss ordning göres hos kassans styrelse, tillförsäkrad pensionsrätt för sig själv, hustru, döttrar eller efterlevande med det belopp, som motsvarar de gjorda inbetalningarnas matematiska värde.

Delägare kan, i den mån pensionen icke är obligatorisk, få densamma nedfattad eller förändrad från en form till en annan, varvid årsavgiften jämkas. På motsvarande sätt kan han också få en förut tecknad pension höjd.

Änka åtnjuter pension enligt § 4, så länge hon lever ogift. Blir hon efter omgifte ånyo änka, inträder hon på nytt i sin förra pensionsrätt. Barns pensionsrätt enligt § 4 upphör vid 21 års ålder.

Delägare, som utan rätt till tjänstepension avgår från sin befattning vid lotsverket, äger att med full rätt kvarstå i kassan, om han erlägger de stadgade årsavgifterna, men kan även kvarstå utan avgiftsskyldighet med pensionsrätt motsvarande de gjorda inbetalningarnas matematiska värde.

Av kassans förstärkningsfond får den upplupna räntan jämte vissa andra till fonden hänförliga inkomster årligen användas till förstärkning av pensionerna på det sätt, att det tillgängliga beloppet fördelas bland kassans pensionärer och de minst 60-åriga delägare, som tecknat pension enligt § 4 i kassans reglemente och vilka tillika äro änklings samt ej hava barn under 21 år (änklingspensioner), varvid fördelningen skall ske i för-

hållande till den pension, som åtnjutes, eller beträffande änkring i förhållande till det änkepensionsbelopp, han må hava berett åt sin avlidna hustru. Andelen från förstärkningsfonden får icke uppgå till högre belopp än pensionen eller änkepensionsbeloppet samt utgör för närvarande 90 procent av desamma.

Å kassans enligt § 4 reglementet tecknade familjepensioner utgå statligt pensionstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 361) och dyrtidstillägg enligt kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267). Beloppet av dessa tillägg för det bestånd, som är avsett att övertagas, utgjorde per den 30 juni 1938 omkring 51,600 kronor.

Kassan står under vård och överinseende av särskilda fullmäktige, för närvarande till antalet 18, samt förvaltas genom en av fullmäktige bland delägarna vald styrelse, bestående av 7 ledamöter.

Preliminär överenskommelse.

Såsom inledningsvis framhållits har 1934 års familjepensionsutredning med skrivelse den 22 mars 1939 till Kungl. Maj:t överlämnat en samma dag upprättad preliminär överenskommelse med delegerade för lotsverkets enskilda pensionskassa angående statens övertagande av viss del av kassans rörelse. Familjepensionsutredningen framhåller i skrivelsen, att de för kassan hittills gällande bestämmelserna i viktiga hänseenden skilde sig från de grunder, enligt vilka familjepensioneringen varit ordnad i övriga pensionskassor, som varit föremål för överenskommelser angående verksamhetens övertagande av staten. Under det att dessa kassor i allmänhet haft till uteslutande uppgift att bereda familjepension åt delägarnas änkor och barn samt varit baserade på obligatoriskt delägarskap med avgifter och pensioner avvägda efter delägarnas löneställning, utgjorde lotsverkets kassa en på tämligen vidsträckt valfrihet i fråga om pensionsformer och tariffer grundad tjänste- och familjepensionsanstalt, där även själva delägarskapet såsom sådant vore frivilligt för alla, som erhållit sin första ordinarie befattning hos lotsverket efter den 1 januari 1915. Vid sådant förhållande vore det, yttrar utredningen, naturligt, att man vid den nu mellan staten och kassan träffade preliminära överenskommelsen haft att utgå från delvis andra förutsättningar än som legat till grund för avtalen med de tidigare behandlade kassorna.

I fråga om de särskilda föreskrifterna i den preliminära överenskommelsen (*Bilaga A*) må anföras följande.

1 mom. första stycket.

Familjepensionsutredningen anför:

Staten har ansetts böra i princip övertaga allenast den av kassan enligt nuvarande och tidigare reglementen bedrivna obligatoriska familjepensioneringen. Även beträffande denna del av verksamheten hava dock vissa undantag synts påkallade. Anledning torde sålunda saknas för staten att övertaga ansvaret för pensioner efter delägare, som på grund av den före 1915

för viss del av lotsverkets personal gällande skyldigheten att jämväl tillhöra flottans pensionskassa blivit underkastade allmänna familjepensionsreglementet i samband med statens övertagande av marinens familjepensionskassa (f. d. flottans pensionskassa). Detsamma gäller i fråga om pensioner efter förutvarande delägare i marinens familjepensionskassa, vilka vid tidpunkten för denna kassas övertagande av staten avgått med tjänstepension eller avlidit och vilkas efterlevande enligt avtalet med marinkassan redan tillförsäkrats viss pensionsförbättring genom statens försorg. Undantagna från överlåtelsen skulle likaledes vara pensioner efter delägare, som lämnat sin anställning hos lotsverket utan rätt till omedelbart utgående tjänstepension — exempelvis de, som avgått med rätt till uppskjuten livränta — samt sådan i kassans reglemente och här nedan närmare omförmäld, vid övertagandet till betalning förefallen s. k. änklingspension, som tillkommer delägare, vilken redan tjänstepensionerats. Under det att pensionsrätten enligt allmänna familjepensionsreglementet upphör för änka, som ingår nytt äktenskap, inträder däremot enligt reglementet för lotsverkets enskilda pensionskassa omgift änka, som ånyo blir änka, på nytt i sin förra pensionsrätt. Den latent eller aktuella pensionsrätt, som sålunda tillkommer änka, vilken efter delägares frånfälle ingått nytt äktenskap före övertagandet, skulle enligt avtalet kvarbli hos kassan. På kassan skulle slutligen ankomma att svara för pension, som jämlikt kassans reglemente kan komma delägares frånskilda hustru till del till följd av före övertagandet erhållen äktenskapskillnad. Bemärkas må dock, att den frånskilde delägaren själv i samband med övertagandet, om han då kvarstår i tjänst, normalt sett blir underkastad bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet och sålunda efter omgifte erhåller pensionsrätt för den nya hustrun enligt detta reglemente.

1 mom. andra stycket.

Bestämmelsen i detta stycke om pensioner åt tre namngivna personer har föreslagits med hänsyn till vissa undantagsvis föreliggande omständigheter. Dessa personer hava numera avlidit.

1 mom. tredje stycket.

Familjepensionsutredningen framhåller, att ett avtal av förut angiven innebörd förutsätter skifte av kassans tillgångar mellan staten och kassan. För bestämmande av det belopp, som vid övertagandet skall överlämnas till staten, har konstruerats en särskild, i 8 mom. överenskommelsen intagen formel, för vilken närmare redogörelse lämnas i förenämnda vid utlåandet fogade promemoria (*Bilaga B*).

Med hänsyn till de principer, som kassan hittills följt vid tillgångarnas placering och vilka icke överensstämmer med reglerna för placering av statliga fondmedel eller understödsföreningars medel, har familjepensionsutredningen utgått från att kapitalöverlåtelsen skall ske i kontanter. Hinder skall dock enligt förevarande bestämmelse icke möta för ett utbyte av någon del av kontantbeloppet mot värdehandlingar, i den mån särskild överenskommelse härom kan komma att träffas mellan kassan och statskontoret.

Om än staten enligt den träffade överenskommelsen icke ikläder sig något ansvar för den del av kassans verksamhet, som icke skall övertagas av staten, har familjepensionsutredningen ansett det vara av betydelse att i

samband med det förestående skiftet erhålla klarhet rörande riktlinjerna för kassans framtida verksamhet i syfte att i möjligaste mån skapa garantier för att kassan må kunna infria av densamma åtagna förpliktelser gentemot delägare, som icke beröras av överenskommelsen med staten. På där-om framställd begäran från familjepensionsutredningen har kassan i förut omförmäld skrivelse den 20 februari 1939 (*Bilaga C*) närmare redogjort för sina planer i detta hänseende. Dessa innebära, att kassan, registrerad såsom understödsförening, skall fortsätta verksamheten, vilken dock skall begränsas till en successiv avveckling av det kvarvarande försäkringsbeståndet.

2 mom.

Den förbindelse, som staten enligt 2 mom. överenskommelsen ikläder sig, har enligt vad familjepensionsutredningen anför sin direkta motsvarighet i tidigare träffade avtal med andra pensionskassor. Utredningen framhåller vikten av att, i den mån anspråk av förevarande slag skulle uppkomma, staten så snart ske kan erhåller kännedom om desamma.

3 och 4 mom.

Familjepensionsutredningen anför:

Delägare, vilkas familjepensionering staten enligt överenskommelsen skulle övertaga, bliva därmed också, om de vid övertagandet kvarstå i tjänst och äro hänförliga under civila tjänstepensionsreglementet, i princip underkastade allmänna familjepensionsreglementet. På grund av familjepensionsfrågans säregna utveckling inom lotsverket kommer man efter övertagandet att bland lotsverkets personal kunna särskilja fyra kategorier, vilka på skilda vägar blivit hänförda under allmänna familjepensionsreglementet, nämligen:

1) Tjänstemän, som före 1914 års utgång tillträtt ordinarie befattning, med vilken varit förenad skyldighet att tillhöra både lotsverkets enskilda pensionskassa och marinens familjepensionskassa (tidigare flottans pensionskassa). Dessa hava inordnats under allmänna familjepensionsreglementet vid statens övertagande från och med den 1 juli 1937 av marinens familjepensionskassa.

2) Tjänstemän, som före 1914 års utgång tillträtt ordinarie befattning, med vilken varit förenad skyldighet att tillhöra allenast lotsverkets enskilda pensionskassa, och vilka till följd härav inträtt i kassan. Dessa tjänstemän äro de av överenskommelsen med lotskassan nu berörda, vilkas familjepensionering i förevarande sammanhang skulle övertagas av staten.

3) Tjänstemän, som tillträtt ordinarie befattning vid lotsverket efter den 1 januari 1915 och vilka varit skyldiga att tillhöra civilstatens änke- och pupillkassa. Dessa hava hänförts under allmänna familjepensionsreglementet vid statens övertagande av sistnämnda kassa från och med den 1 juli 1937.

4) Ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — manliga och kvinnliga — å vilka allmänna familjepensionsreglementet, utan att vederbörande förut varit delägare i familjepensionskassa, vunnit tillämpning i enlighet med föreskrifterna i kungörelsen den 4 juni 1937 (nr 354) angående ikraftträdande av allmänna familjepensionsreglementet för vissa delar av den civila statsförvaltningen.

I jämförelse med de tjänstemannagrupper vid lotsverket, vilkas familjepensionering staten tidigare övertagit, intaga de ovan under 2) omförmälda tjänstemännen en särställning, som påkallar viktiga avvikelser från hittills

följda principer vid personalens inordnande under allmänna familjepensionsreglementet. Vad angår avgiftsplikten skulle visserligen för här ifrågavarande tjänstemän efter övertagandet verkställas familjepensionsavdrag enligt bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet, dock med rätt för delägare att av sammanlagda beloppet till kassan erlagda, å tiden från och med den 1 juli 1938 till övertagandet belöpande avgifter för av staten övertagen pension återbekomma vad som må överstiga hans enligt allmänna familjepensionsreglementet beräknade sammanlagda familjepensionsavdrag för samma tid. Sist angivna rätt att återfå avgifter med avseende å tiden efter den 30 juni 1938 har synts rättvisligen böra stipuleras med hänsyn till de i 4 mom. överenskommelsen intagna och till nämnda tidpunkt anknutna reglerna om familjepensionens reducering enligt i momentet närmare angivna grunder.

Familjepensionsutredningen är därmed inne på den viktigaste nyheten i det föreliggande avtalet. Alldenstund delägarna i lotsverkets enskilda pensionskassa, såsom förut nämnts, haft en tämligen vidsträckt valfrihet såväl då det gällt att bestämma den i kassan tecknade familjepensionens storlek som sättet för avgifternas erläggande, skulle det onekligen hava inneburit en orättvisa, om alla delägare efter övertagandet blivit för sina efterlevande tillförsäkrade oavkortad familjepension enligt allmänna familjepensionsreglementet eller familjepension enligt någon annan grund, som icke toge vederbörlig hänsyn till den grad av förutseende och omtanke, delägaren tidigare visat vid valet av pensionsbelopp och avgiftstariff. I syfte att åstadkomma största möjliga rättvisa vid de nya pensionsbeloppens avvägande har man vid överläggningarna därför enats om att ställa pensionerna i relation till tidigare erlagda avgifter enligt följande huvudgrunder.

För tiden mellan befattningshavarens tillträde av första ordinarie tjänst hos lotsverket och den 1 juli 1938 — en tidpunkt, då valet av pensionsbelopp och avgiftstariff icke kan tänkas hava rönt inflytande av sedermera förda underhandlingar om statens övertagande av viss del av kassans verksamhet — uträknas en s. k. *avgiftskvot*, utgörande kvoten mellan, å ena sidan, summan av befattningshavarens på nedan angivet sätt beräknade avgifter enligt kassans nuvarande reglemente och, å andra sidan, summan av beräknade avdrag enligt allmänna familjepensionsreglementet; under tid då befattning ej varit nyreglerad skall den anses tillhöra den lönegrad, som gäller för närmast motsvarande nyreglerade befattning. De beräknade avgifterna enligt kassans reglemente skola, oavsett huruvida 1935 års avgiftstabeller eller äldre tabeller kommit till användning, till beloppen justeras enligt vissa i 4 mom. överenskommelsen närmare angivna grunder med hänsyn till avgiftstidens olika längd, varvid, oberoende av delägarens faktiska levnadsålder vid avgiftsbetalningens början, skall räknas med avgiften för begynnelseåldern 30 år och, oberoende av hustruns faktiska levnadsålder, skall räknas med avgiften för fem år yngre hustru. Avgiftskvoten upptages med två decimaler och avrundas i förekommande fall uppåt.

Om avgiftskvoten är minst $\frac{1}{2}$, tillgodoräknas såsom tjänstår för familjepension enligt allmänna familjepensionsreglementet all ordinarie tjänstetid ävensom tjänstetid i övrigt, som må tillgodoräknas för tjänstepension. Är däremot avgiftskvoten mindre än $\frac{1}{2}$, sker reduktion vid tjänstårsberäkningen på sådant sätt, att av tjänstetid, som infaller före den 1 juli 1938, tillgodoräknas endast så stor del, som motsvarar dubbla avgiftskvoten, medan tjänstetid, som infaller efter den 1 juli 1938, tillgodoräknas enligt bestämmelserna i 4 § 4 mom. allmänna familjepensionsreglementet, vilket stadgande i sin tur anknyter till tjänstårsberäkningen enligt 3 § civila tjänstepensionsregle-

mentet. Familjepensionens grundbelopp skulle dock i intet fall få understiga 490 kronor för år räknat, vilket innebär, att en minimering skall ske i överensstämmelse med de principer, som tidigare följts och vunnit statsmakternas godkännande vid överenskommelserna angående de militära familjepensionskassorna och tullstatens enskilda pensionsinrättning.

Innebörden av de sålunda föreslagna beräkningsgrunderna kan i korthet angivas så, att delägare, som under hela sin ordinarie tjänstetid före övertagandet erlagt avgifter till kassan med ett beräknat belopp av i genomsnitt minst hälften av det belopp han skulle ha fått vidkännas såsom familjepensionsavdrag enligt allmänna familjepensionsreglementet, därest detta reglemente under samma tid varit å honom tillämpligt, skulle få tillgodoräkna sig tjänstår för bestämmande av familjepension enligt allmänna familjepensionsreglementet i samma omfattning, som gäller i fråga om tjänstårsberäkning för bestämmande av tjänstepension. Understiger avgiftskvoten $\frac{1}{2}$, skulle däremot viss reduktion äga rum vid tjänstårsberäkning för bestämmande av familjepension.

I övrigt torde för närmare kännedom om de principer, som ligga till grund för reduktionsreglerna, och om dessa reglers praktiska verkningar få hänvisas till doktor Janssons förut omförmälda promemoria (*Bilaga B*), vilken bland annat innehåller i detta ämne klarläggande exempel. Framhållas må emellertid, att tillämpningen av de föreslagna bestämmelserna väsentligt underlättas tack vare det kortregister, som finnes upplagt beträffande delägare i lotsverkets enskilda pensionskassa och i vilket finnas angivna alla uppgifter av betydelse för beräkning av avgiftskvoten enligt 4 mom. överenskommelsen ävensom den uträknade avgiftskvoten samt antalet enligt överenskommelsen beräknade tjänstår.

5 mom.

Enligt detta moment bibehållas sådana delägare i lotsverkets enskilda pensionskassa, vilka bliva underkastade allmänna familjepensionsreglementet, vid den rätt de enligt nuvarande reglemente för kassan äga till pension för änka, även om äktenskapet ingåtts efter 60 års ålder, dock att rätten i fråga begränsats till sådana äktenskap, som ingåtts, innan delägaren fyllt 65 år. Den nu förefintliga rätten till pension för barn, tills det uppnått 21 års ålder, har ävenledes enligt detta moment bibehållits.

6 mom.

Familjepensionsutredningen anför:

Beträffande delägare, som vid övertagandet icke blir underkastad allmänna familjepensionsreglementet, skola hittillsvarande bestämmelser med avseende å familjepensioneringen i tillämpliga delar alltjämt gälla. I fråga om dylik delägare har dock, på motsvarande sätt som i tidigare träffade avtal, föreskrivits, att avgiftsbefrielse med avseende å pension, som tecknats före den 1 juli 1938, skall inträda vid avgången ur tjänst med tjänstepension. Denna lättnad skulle emellertid icke komma den till del, som hos Kungl. Maj:t anmält sin önskan att ej bliva underkastad reglementet. Vinner dylik befattningshavare sedermera befordran till annan tjänst, å vilken civila eller militära tjänstepensionsreglementet är tillämpligt, skulle han därmed också — enligt bestämmelserna i 6 mom. andra stycket — automatiskt bliva underkastad allmänna familjepensionsreglementet, varvid dock alltjämt skulle gälla de avvikelser från reglementets huvudstadganden, som angivas i 4 och 5 mom. överenskommelsen.

Från regeln, att allmänna familjepensionsreglementet skall bliva tillämpligt i här avsedda befordringsfall, har emellertid öppnats möjlighet för Kungl. Maj:t att på särskild framställning inom en månad från befordringen medgiva undantag. För ett fåtal delägare i kassan, vilka tecknat högre pensioner än som skulle tillkomma deras efterlevande enligt allmänna familjepensionsreglementet och vilka på grund härav torde komma att anmäla sin önskan att vid övertagandet ej bliva underkastade detta reglementes bestämmelser, skulle nämligen skyldigheten att i händelse av befordran bliva hänfödda under reglementet eljest medföra en opåkallad försämring.

I förenämnda promemoria (*Bilaga B*) framhålles, att ifrågavarande delägare borde underrättas om sin ställning i familjepensionshänseende enligt de båda alternativen, så att den i 3 mom. stadgade valfriheten ej för dem bleve illusorisk. Härjämte påpekas, att kassans delegerade förklarar att kassan komme att i god tid lämna en dylik underrättelse.

7 mom. första stycket.

Familjepensionsutredningen yttrar:

Vidkommande de vid övertagandet redan befintliga pensionstagarna i kassan samt pensionsberättigade efter sådan i tjänst varande eller pensionerad delägare, å vilken allmänna familjepensionsreglementet icke blivit tillämpligt, skulle med avseende å rättigheter och skyldigheter, vilka staten enligt den träffade överenskommelsen övertager, förutvarande pensionsbestämmelser alltså gälla i huvudsak oförändrade. Särskilda åtgärder hava dock synts påkallade för att åstadkomma en önskvärd förbättring av de lägsta kassapensionerna. Sålunda har — i överensstämmelse med de i det föregående omnämnda principer, som tidigare följts — föreskrift intagits om viss minimering av kassapensionen, varjämte beräkning av barnpensioner skulle ske enligt de i 5 § 2 mom. allmänna familjepensionsreglementet angivna grunderna. Å kassapensionen skulle, i förekommande fall, liksom hittills utgå pensionstillägg enligt bestämmelserna i kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 361) med däri sedermera gjorda ändringar, varjämte dyrtidstillägg å kassapensionen och pensionstillägget förutsattes skola utgå enligt de grunder, som vid varje tidpunkt gälla i fråga om dyrtidstillägg åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst.

I de fall, då äktenskapsskillnad vinnes efter övertagandet, kommer den frånskilda hustruns pension, om mannen icke blivit underkastad allmänna familjepensionsreglementets bestämmelser, att utgå enligt föreskrifterna i förevarande 7 mom.

Den i momentet upptagna minimeringsförmånen är avsedd att tillgodonjutas även i det fåtal för närvarande förefintliga fall, där vederbörande pensionstagare förutom familjepensionen jämväl tillförsäkrats sådan pension, som avses i § 3 reglementet för kassan, och skall minimeringsregeln således tillämpas med bortseende från att också dylik livränta utgår. Minimeringsregeln skall däremot icke gälla för vissa andra i förevarande moment särskilt angivna fall. I detta avseende må anföras följande. Enligt kassans reglemente § 7 mom. 2 anses en delägars ursprungliga delägar rätt i kassan upphävd, om delägaren uraktlåter att erlägga avgift på där angivet sätt eller om han förklarar sig icke kunna vidare inbetala sin årsavgift. Emellertid stadgas i påföljande moment, att delägaren detta oaktat, om han gör anmälan inom viss tid, är berättigad till pensionsrätt med det belopp, som motsvarar de gjorda inbetalningarnas matematiska värde. Uppenbarligen bör,

såsom i överenskommelsen förutsattes, minimering i ett dylikt, efter den 30 juni 1938 uppkommet fall, där vidare avgiftsskyldighet upphört, icke få ske. Ej heller får enligt överenskommelsen minimering äga rum, om vederbörande pension på grund av delägarrens åtgöranden i övrigt efter nämnda tidpunkt nedsatts. Delägaren är nämligen enligt § 9 mom. 1 och 3 i kassans reglemente berättigad att på visst sätt få tecknad pension nedsatt och därigenom sin avgiftsskyldighet i motsvarande mån sänkt. Skulle då minimeringsförmånen i ett dylikt fall kunna tillämpas, kunde följden bli den, att en delägare för att få minskad avgiftsskyldighet numera nedsätter sin pension för att sedermera genom minimeringen utan motprestation ånyo få pensionen höjd. Ett dylikt förfaringsätt har genom förevarande stadgande i överenskommelsen förhindrats.

Det har icke ansetts riktigt, att delägare, som vid en tidpunkt, då hans beslut kan tänkas vara influerat av underhandlingarna om statens övertagande av viss del av kassans verksamhet, höjt sin familjepensionsförsäkring i kassan, beredes någon extra förmån utöver vad som svarar mot värdet av förhöjningen i hans tidigare avgifter. Till förekommande härav har i 7 mom. första stycket sista punkten intagits en begränsningsregel av innebörd, att den, som efter den 30 juni 1938 tecknat förhöjd pension i kassan, icke skall vara berättigad till andel ur den s. k. förstärkningsfonden (från vilken för närvarande utgår pensionsförstärkning med 90 % av den tecknade kassapensionen) eller till pensions- eller dyrtidstillägg för det belopp, varmed den nya kassapensionen överstiger den före höjningen gällande pensionen eller — om sistnämnda pension dessförinnan icke uppgått till 284 kronor för änka ensam eller, för änka jämte barn, ett däremot svarande belopp — den sålunda bestämda minimipensionen.

7 mom. andra stycket.

Familjepensionsutredningen anför:

Enligt det för kassan nu gällande reglementet må ur kassans s. k. förstärkningsfond utgå visst årligt belopp, bland annat till sådana minst 60-åriga delägare, som äro änklings- och vilkas barn fyllt 21 år (»änklingspensioner»). Beloppet utgår i förhållande till delägarrens till kassan erlagda avgifter för hustruns pension samt utgör för närvarande 90 % av det änkepensionsbelopp, som sålunda beretts.

Med hänsyn till dessa föreskrifter har i 7 mom. andra stycket stadgats, att till sådan delägare i kassan, som enligt kassans reglemente varit berättigad erhålla pension såsom änkling, skall utgå dylik pension med nyssnämnda 90 % av det änkepensionsbelopp, som delägaren berett åt sin avlidna hustru. Med sistnämnda uttryck avses icke den i kassan *tecknade* änkepensionen utan det pensionsbelopp, som svarar mot de avgifter, vilka delägaren må hava erlagt till kassan intill tidpunkten för hustruns frånfälle (änkepensionens fribrevsvärde vid dödsfallet).

Delägare, vilka kunna komma att beröras av bestämmelserna i 7 mom. andra stycket, äro *dels* sådana, som vid övertagandet avgått ur tjänst men ännu ej uppfylla betingelserna för erhållande av änklingspension (däremot icke sådana vid övertagandet avgångna delägare, som då uppbära eller äro berättigade att uppbära till betalning förfallen änklingspension; dylika pensioner äro enligt 1 mom. överenskommelsen undantagna) *och dels* sådana vid övertagandet i tjänst varande delägare — änklings- eller ej — vilka anmäla sin önskan att kvarbliva på »gammal» familjepensionsstat.

8 mom.

Rörande formeln för beräkning av det belopp, som kassan har att vid övertagandet överlämna till staten, har såsom förut nämnts redogörelse lämnats i promemorian *bilaga B*. Familjepensionsutredningen har enligt skrivelsen förutsatt, att lotsverkets enskilda pensionskassa skulle för sin fortsatta verksamhet få behålla det mindre statsbidrag, som hittills kommit densamma till del i form av inkomst av försålda tomkärl från fyrarna samt av makulatur vid lotsstyrelsen och lotsdistriktsexpeditionerna, men att rätten till böter, ådömda enligt gällande lotsförfattningar, i samband med övertagandet skulle indragas till staten.

Yttranden i anledning av den preliminära överenskommelsen.

Pensionsstyrelsen, som haft att yttra sig beträffande pensionskassans fortsatta verksamhet efter överlåtelse till staten av viss del av rörelsen, har anfört, att, såvitt för det dåvarande kunde bedömas, hinder icke mötte för kassan att efter överlåtelsen i sin förändrade verksamhetsform vinna registrering enligt understödsföreningslagen.

Statskontoret har lämnat den preliminära överenskommelsen utan erinran utom vad angår de i 4 mom. intagna föreskrifterna om reduktion i vissa fall av det antal tjänstår, vartill vederbörande skall vara berättigad enligt bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet. Statskontoret anför i detta hänseende:

Statskontoret får uttala, att skäl visserligen kunna anföras för åstadkommande av en rättvis avvägning av förmånerna för de olika delägarna. Ämbetsverket måste emellertid ställa sig betänksamt inför förslaget att söka vinna det angivna syftet genom meddelande av undantagsbestämmelser för här avsedda befattningshavare från allmänna familjepensionsreglementets bestämmelser om tjänstårsberäkning. Någon motsvarande åtgärd har, såvitt statskontoret har sig bekant, icke vidtagits beträffande någon av de befattningshavargrupper i statens tjänst, som blivit underkastade de nya familjepensionsbestämmelserna. Statskontoret vill vidare erinra, att i fall, då vederbörande befattningshavare — såsom t. ex. serafimerlasarettets personal — övergått i statens tjänst i samband med statens övertagande av enskilt företag, de därvid tillerkänts rätt att som tjänstår för erhållande av familjepension få tillgodoräkna hela sin anställningstid hos det enskilda företaget, oaktat vederbörande för nämnda tid icke haft att vidkännas några avgifter för sin familjepensionering. Ej heller för de befattningshavargrupper utom statens tjänst, t. ex. lärare vid folk- och småskolor, vilka fått sina pensionsförmåner statligt reglerade efter samma principer, som legat till grund för allmänna familjepensionsreglementet, hava några inskränkande bestämmelser ifråga om tjänstårsberäkningen blivit meddelade.

Under sådana förhållanden måste det framstå som en mindre tillfredsställande anordning, att ifrågavarande statliga befattningshavare icke skola utan avkortning få räkna tjänstår för familjepension enligt reglementets bestämmelser, trots att de i regel torde hava fullgjort hela sin föregående tjänstgöring i statens tjänst.

Det hade därför enligt statskontorets mening varit synnerligen önskvärt, om föreliggande avtal hade kunnat erhålla ett sådant innehåll, att en dylik reduktion vid tjänstårsberäkningen hade undvikits. I avsaknad av närmare

utredning bland annat rörande arten och omfattningen av de ekonomiska förpliktelser, som föreslagits skola kvarbliva hos kassan, kan statskontoret givetvis icke ingå på något bedömande av möjligheten av att vidtaga härav påkallad ökning av det belopp, som vid övertagandet skall överlämnas från kassan till staten.

Ej heller har statskontoret i avsaknad av någon utredning om storleken av de utav delägarna gjorda inbetalningarna kunnat ingå på något bedömande av möjligheterna att på annat sätt än det föreslagna åstadkomma rättvisa mellan de olika delägarna i kassan. I avseende härå vill dock ämbetsverket frambålla, att den ojämförligt större delen av befattningshavarna försäkrat sig för relativt låga belopp. Sålunda hava av ifrågavarande 142 delägare 33 tagit försäkring å det lägsta grundbeloppet 50 kronor, 61 å ett grundbelopp av 100 kronor; endast 17 delägare hava tagit försäkring å högre grundbelopp än 200 kronor. I betraktande av de obetydliga avgifter, vederbörande haft att erlagga till kassan för dessa familjepensioner, synes kompensation till dem, som tecknat försäkring å större familjepensionsbelopp, kunna lämnas i form av ett enligt försäkringstekniska grunder beräknat fribrev eller också möjligen genom återbäring av det försäkringsmatematiska värdet av de gjorda inbetalningarna, i den mån dessa avsett högre grundpensionsbelopp. En kompensation efter någon av nu angivna grunder synes lämpligen kunna begränsas till dem, som erlagt avgifter för ett högre grundbelopp än 100 kronor. Genom en dylik begränsning av rätten till fribrev respektive återbäring skulle endast 48 delägare bliva berättigade till kompensation.

Lotsstyrelsen har, efter redogörelse för verkställd undersökning rörande överenskommelsens verkningar i vissa hänseenden, anfört bland annat följande:

Lotsstyrelsen finner av det remitterade utlåtandet och den nu företagna undersökningen framgå, att enligt det framlagda förslaget angående statens övertagande av viss del av pensionskassans rörelse avsevärda förmåner i familjepensionshänseende tillförsäkras efterlevande till de befattningshavare vid lotsverket, som överenskommelsen omfattar. Styrelsen fäster härvid särskilt avseende vid att föreskrifter lämnats om viss minimering av pensionsbeloppen samt att barnpensionering ordnats enligt de i 5 § 2 mom. allmänna familjepensionsreglementet angivna grunder.

Styrelsen får emellertid uttala, att styrelsen finner det önskvärt att i de fall, då pensionerna enligt det föreliggande förslaget komma att väsentligt understiga vad som enligt allmänna familjepensionsreglementet skulle för motsvarande tjänstetid utgå efter befattningshavare i samma löneställning, pensionstagaren beredes något tillägg till den enligt förslaget utgående pensionen så att sammanlagda pensionsförmånerna må närmare ansluta sig till de förmåner som skulle utgå, därest allmänna familjepensionsreglementet vore tillämpligt. En dylik pensionsförbättring synes särskilt befogad i sådana fall, där pensionstagaren saknar möjlighet att genom eget arbete bidra till sitt uppehälle. Måhända låter det sig göra att, om så av kostnadsskäl finnes erforderligt, begränsa en dylik pensionsförbättring till att utgå för tiden intill dess för pensionstagaren inträder rätt till folkpension.

Familjepensionsutredningens förslag om bibehållande av kassans rätt till inkomsten vid försäljning av tomkärl och makulatur har lotsstyrelsen förklarat sig biträda. Styrelsen har upplyst, att denna inkomst för tioårsperioden 1929—1938 uppgick till sammanlagt 1,220 kronor.

Lotsstyrelsen har därefter beträffande familjepensionsutredningens förslag om indragning till staten av kassans rätt till vissa böter anfört följande:

Bestämmelse om att böter skola tillfalla lotsverkets enskilda pensionskassa finnes i 57 § instruktionen för lotsverket den 24 november 1923 (nr 404) och i 56 § lotsförordningen den 4 juni 1937 (nr 330). Frågan om en indragning till statsverket av ifrågavarande böter har senast varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning i samband med utfärdandet av nämnda lotsförordning; 1935 års lotsverkssakkunniga hade i sitt den 31 oktober 1936 avgivna betänkande II (statens offentliga utredningar 1936:43, sid. 109) förordat sådan indragning. Frågan om indragning till statsverket av bötesmedel får anses komma i ett väsentligt annat läge vid godkännande av den nu föreliggande överenskommelsen, enligt vilken staten skall övertaga den av kassan bedrivna obligatoriska familjepensioneringen. Med denna ordning synes principiellt riktigast att bötesmedlen indragas till statsverket. De fall, i vilka staten ansetts icke böra övertaga ansvaret för obligatorisk familjepensionering, äro ej heller av den karaktär, att de kunna anses utgöra tillräcklig anledning till att kassan bibehålles vid ifrågavarande inkomst. Med hänsyn till att kassan, efter det att statsverket övertagit en del av dess rörelse, torde för sin fortsatta verksamhet få vidkännas förhållandevis höga förvaltningskostnader, får styrelsen emellertid ifrågasätta huruvida kassan ej skulle kunna tillsvidare få tillgodonjuta denna form av statsunderstöd. Styrelsen får i detta sammanhang framhålla, att styrelsen för pensionskassan i en det remitterade utlåtandet bifogad skrivelse uttalat avsikt att i möjligaste mån förbilliga förvaltningen av kassan.

Enligt yttrandet uppgick kassans inkomst av böter under tioårsperioden 1929—1938 till sammanlagt 4,375 kronor.

Lotsstyrelsen har i yttrandet tillstyrkt, att statsmakterna måtte, med beaktande av de i yttrandet anförda synpunkterna, godkänna förevarande överenskommelse.

Fullmäktige för lotsverkets enskilda pensionskassa meddela, att fullmäktige vid sammanträde den 12 april 1939 enhälligt beslutat att för kassadelägarnas räkning godkänna den preliminära överenskommelsen. Fullmäktige hava likväl föreslagit ändring beträffande den i 1 mom. upptagna bestämmelsen, att staten icke skall övertaga pensioneringen av efterlevande änka, som efter delägares frånfälle ingått nytt äktenskap före övertagandet. Fullmäktige framhålla, att enligt denna bestämmelse även vid övertagandet aktuella sådana pensioner i fortsättningen skulle utgå från kassan, men att, enligt vad som blivit upplyst, vid beräkandet av statens kostnader för de med överenskommelsen förenade förpliktelserna antagits att jämväl nu nämnda aktuella pensioner skulle omfattas av överenskommelsen. Det syntes därför som om antingen även förpliktelserna beträffande dessa pensioner borde övertagas och pensionerna i förekommande fall höjas eller ock det belopp, som skulle vid övertagandet överlämnas från kassan till staten, borde nedsättas i motsvarande grad. Fullmäktige förorda det förstnämnda alternativet.

Fullmäktige hemställa vidare, att kassans rätt till böter icke måtte indragas. Därvid framhållas bland annat, att kassans återstående rörelse komme att innefatta ett antal försäkringar, grundade på tvångsanslutning enligt av Kungl. Maj:t åren 1885 respektive 1895 fastställda reglementen för kassan;

att kassan aldrig i likhet med andra obligatoriska familjepensionskassor åtnjuter statligt förvaltningsbidrag; ävensom att såväl kassans klyvning som det tillämnade avstängandet av densamma för tillträde av nya premiebetalare gjorde förvaltningskostnaderna i fortsättningen förhållandevis ännu mera betungande än hittills.

Fullmäktige meddela slutligen, att kassans styrelse bemyndigats att å fullmäktiges vägnar dels pröva och godkänna de ändringar i avtalet, som möjligen kunde komma att av statsmakterna vidtagas, dels vid en eventuell överlåtelse verkställa alla på grund av överenskommelsen erforderliga åtgärder.

Departementschefen.

I motsats till de avtal, som tidigare ingåtts om liknande överlåtelser, åsyftar nu föreliggande överenskommelse icke ett statens övertagande av en pensionskassas rörelse i dess helhet utan allenast att staten skall övertaga viss del av rörelsen. Detta sammanhänger *dels* med det förhållandet, att överenskommelsen icke avser de befattningshavare, som varit obligatoriskt anslutna till både marinens och lotsverkets kassor, *dels* därmed, att lotsverkets kassa icke endast drivit obligatorisk familjepensionering utan även frivillig familjepensionering samt frivillig tjänstepensionering, vilka sistnämnda båda pensionsformer lämnats utanför avtalet, *dels ock* med det förhållandet, att även vissa andra pensioner ansetts böra alltjämt bibehållas hos kassan, såsom exempelvis de, vilka tecknats av delägare, som sedermera före övertagandet av en eller annan anledning lämnat lotsverkets tjänst utan rätt till omedelbart utgående tjänstepension.

I samband med övertagandet av en del av pensionsbeståndet skall staten enligt överenskommelsen övertaga en motsvarande del av kassans tillgångar. Fördelningen av tillgångarna mellan det övertagna och det hos kassan kvarvarande beståndet skall därvid i princip ske i förhållande till premiereserverna.

Överenskommelsen, som träffats under förbehåll från familjepensionsutredningens sida av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande samt från delegerades sida av kassans godkännande, har i princip godkänts av kassans delägare.

De av staten övertagna tillgångarna, inberäknat värdet av blivande familjepensionsavdrag, förslå icke att bringa upp pensionsförmånerna till vad i överenskommelsen stadgats, detta oaktat att kassans vid övertagandet i tjänstvarande delägare enligt överenskommelsen tillförbundits att vidkännas de i förhållande till kassans avgifter i allmänhet högre avdragen enligt allmänna familjepensionsreglementet samt att pensionerna till dessa delägars efterlevande på grund av särskild avkortning i allmänhet ej komma att nå upp till allmänna familjepensionsreglementets nivå. I likhet med vad som varit fallet i fråga om en del av de tidigare övertagna kassorna erfordras ett särskilt tillskott, som staten enligt överenskommelsen skall vidkännas. Berörda tillskott, som givetvis är av övergångsnatur, har enligt approximativ beräkning ett kapitalvärde av 540,750 kronor. Vid denna beräkning hava till-

lämpats s. k. marina självkostnadsgrunder, vilket innebär, att man vid uppskattningen av tillskottets värde beräknat pensionsförpliktelserna på basis av den erfarenhet i dödlighetsavseende m. m., som — på grund av de likartade tjänstgöringsförhållandena inom marinen och lotsverket — ansetts bäst överensstämma med lotskassans egen erfarenhet. Enligt de för de övriga civila kassorna tillämpade självkostnadsgrunderna åter skulle kapitalvärdet i fråga i stället utgöra omkring 350,000 kronor, vilket — efter avdrag med 10,000 kronor för gottgörelse åt det kvarvarande beståndet av omkostnader för överlåtelsen — motsvarar ett statsbidrag per delägare av 975 kronor eller ungefärligen samma belopp, som i fråga om de militära kassornas delägare tidigare beräknats.

Emot den sålunda angivna merkostnaden för staten har i utredningen uppställts den besparing, som staten vid oförändrad levnadskostnadsindex beräknats göra därigenom, att de rörliga pensionsdelarna för delägare i tjänst i genomsnitt äro lägre än nuvarande pensions- och dyrtidstillägg. Ifrågasvarande besparing har upptagits till ett kapitalvärde av 86,000 kronor enligt marina och 68,000 kronor enligt civila grunder.

Vissa i yttrandena framställda ändringsförslag innebära en ökning av de sålunda beräknade kostnaderna. Ytterligare kostnader uppkomma därest, i anslutning till den år 1939 genomförda provisoriska förbättringen av äldre familjepensioner, en höjning utöver vad överenskommelsen förutsätter genomföres beträffande pensioner till efterlevande efter delägare, som ej bli underkastade allmänna familjepensionsreglementet. Till dessa spörsmål återkommer jag i det följande.

De nyss anförda beräkningarna, liksom övriga beräkningar varå överenskommelsen är grundad, hava skett per den 30 juni 1938. I överenskommelsen har förutsatts, att övertagandet skulle ske vid ingången av år 1940. Numera bör man i stället utgå ifrån att övertagandet, om det kommer till stånd, skall ske från och med den 1 juli 1940. Denna förskjutning i tiden för övertagandet lär i och för sig icke rubba förutsättningarna för de gjorda beräkningarna. Vad angår det belopp, som vid övertagandet skall överlämnas till staten, tages vid tillämpning av de i överenskommelsen angivna grunderna för fastställande av detta belopp hänsyn till den längre eller kortare tid, som förflyter intill övertagandet. Ej heller torde tillräckliga grunder finnas för en revision av de föreliggande beräkningarna med tanke på under tiden inträdda ändringar i ekonomiska och andra förhållanden.

För min del anser jag att den preliminära överenskommelsen bör kunna i det väsentliga läggas till grund för en uppgörelse med pensionskassan om övertagandet av viss del av dess rörelse.

I överenskommelsen förklaras, att sådana vid övertagandet i tjänst varande delägare med pensionsrätt enligt civila tjänstepensionsreglementet, vilka icke redan före övertagandet blivit underkastade allmänna familjepensionsreglementet och som icke anmäla sig föredraga, att de äldre bestämmelserna fortfarande tillämpas, skola vara underkastade allmänna familjepen-

sionsreglementets bestämmelser med vissa avvikelser. Den väsentligaste av dessa avvikelser är av ett helt annat slag än de, som i föregående överenskommelser stadgats. I tidigare fall ha avvikelserna avsett att åt delägarna bevara sådana äldre familjepensionsvillkor, som varit fördelaktigare än allmänna familjepensionsreglementets. Avvikelserna hava i huvudsak gällt bestämmelserna om familjepensionsavdrag ävensom rätten att icke behöva underkasta sig nämnda reglementes avkortningsregler. Den nu förevarande överenskommelsen åter innebär, att delägarna, om än pensionerna i allmänhet ökas, i vissa fall icke helt komma i åtnjutande av förmånen att vara underkastade allmänna familjepensionsreglementet. Detta sammanhänger med det förhållandet, att kassans delägare åtnjutit vidsträckt valfrihet, då det gällt att bestämma den i kassan tecknade familjepensionens storlek, vilken således, i motsats till hos andra kassor, icke automatiskt avvägs efter vederbörandes löneställning. Familjepensionsutredningen har därför ansett rättvist att i det avseendet frångå allmänna familjepensionsreglementets pensionsskala, att vederbörande pension enligt ett visst system, anknyttande till rätten att räkna tjänstår, sättes i relation till tidigare erlagda avgifter. Emellertid har härvid tillika såsom en komplettering stadgats, att pensionens grundbelopp — på motsvarande sätt som enligt en bestämmelse i tidigare överenskommelser — icke må understiga visst belopp, 490 kronor för år.

Gentemot detta förslag har statskontoret framhållit önskvärdheten av att ifrågavarande befattningshavare måtte få räkna tjänstår enligt familjepensionsreglementets bestämmelser för sin föregående tjänstetid som statliga befattningshavare. Ämbetsverket har därvid åberopat, att någon särskild inskränkning i tjänstårsberäkningen motsvarande den nu föreslagna ej tillämpats vid familjepensionsreglering för andra personalgrupper. Vidare har statskontoret ifrågasatt, huruvida icke rättvisa mellan de olika delägarna i lotsverkets enskilda pensionskassa i stället borde åstadkommas genom compensation åt dem som betalat de högre avgifterna. Lotsstyrelsen har uttalat sig för en höjning av de lägsta pensionsbeloppen.

Det kapitalbelopp, som kassan enligt överenskommelsen skall avstå till staten, lär under alla förhållanden med hänsyn till kassans kvarvarande förbindelser icke kunna ökas. Merkostnaden vid höjning av pensionerna utöver vad i överenskommelsen sägs skulle därför drabba statsverket. Enligt vad jag inhämtat kan kapitalvärdet av merkostnaden vid borttagande av den föreslagna begränsningen i tjänstårsberäkningen beräknas till i runda tal 100,000 kronor enligt civila och 140,000 kronor enligt marina beräkningsgrunder.

För min del anser jag den i överenskommelsen intagna regeln om tjänstårsberäkningen skälig, särskilt i betraktande därav, att de delägare varom här är fråga valt att teckna mindre pensioner än reglementet givit möjlighet till. I fråga om minimum för familjepensionens grundbelopp bör emellertid en jämkning i överenskommelsen vidtagas med hänsyn till de minimeringsregler, som tillämpats vid den år 1939 genomförda provisoriska pensionsförbättringen och som i det följande förordas beträffande förbätt-

ring av de i 7 mom. av överenskommelsen avsedda pensionerna. På sätt i det följande närmare beröres äro 1939 års regler, bortsett från pensioner efter befattningshavare i vissa av de lägsta och högsta graderna, fastställda efter sådana beräkningsgrunder, att ny familjepension, beräknad såsom hel änkepension, i stort sett motsvarar minst 70 procent av ett såsom jämförligt ansett familjepensionsunderlag enligt allmänna familjepensionsreglementet. I viss anslutning härtill bör minimeringsbestämmelsen i slutet av 4 mom. i överenskommelsen innehålla, att familjepensionens grundbelopp såvitt angår delägare, vilken vid sin död kvarstod i tjänst eller åtnjöt tjänstepension, för år räknat ej må understiga ett belopp motsvarande 70 procent av det för delägaren gällande familjepensionsunderlaget, samt att, om nämnda belopp icke är i helt krontal jämnt delbart med tolv, beloppet skall jämkas till närmast högre sålunda delbara tal. Då det lägsta familjepensionsunderlag, varom i detta sammanhang är fråga, svarar mot lönegraden A 5, blir lägsta grundbeloppet 612 kronor för år.

Såsom formeln för beräkning enligt 8 mom. i överenskommelsen av det staten tillkommande kapitalet är konstruerad, skulle den nu förordade jämkningen kunna medföra, att ett något ökat belopp tillföres kassan vid formelns tillämpning. I överenskommelsen bör därför stadgas, att beräkningen, såvitt nu är i fråga, skall ske med utgångspunkt från de pensionsbelopp, som skolat utgivas enligt den preliminära överenskommelsen.

Beträffande delägare och pensionstagare, för vilka allmänna familjepensionsreglementet icke blir tillämpligt, skola med avseende å rättigheter och skyldigheter, som staten övertager, äldre bestämmelser alltjämt tillämpas av staten, som emellertid därvid dels i princip efterskänker de familjepensionsavgifter, som skulle utgå efter avsked med tjänstepension, dels ock åstadkommer en förhöjning av de lägsta pensionerna.

Gentemot överenskommelsens innehåll i denna del synes icke vara något att erinra. De ifrågavarande pensionerna böra, liksom enligt 1939 års bestämmelser skett beträffande vissa äldre familjepensioner, omräknas till nya familjepensioner, varjämte en viss förbättring av de lägre pensionerna bör genomföras. Dessa omregleringar böra ske vid sidan av överenskommelsen. Jag återkommer härtill i det följande.

Till följd av de i 1 mom. namngivna tre änkornas frånfälle bör bestämmelsen om pensionsrätt för dem utgå ur överenskommelsen. Denna ändring bör dock ej påverka den i 8 mom. avsedda beräkningen, vilken även i förvarande hänseende bör ske med utgångspunkt från vad som skolat följa av den preliminära överenskommelsen.

Det av kassans fullmäktige framställda förslaget om statsverkets övertagande av aktuella pensioner till änkor, som efter vederbörande delägares frånfälle ingått nytt äktenskap före övertagandet, vill jag för min del biträda.

För avveckling av den försäkringsrörelse, som icke övertages av staten, ämnar kassan fortsätta verksamheten såsom registrerad understödsförening. Såvitt angår den sålunda fortsatta verksamheten bör det för kassan nu gäl-

lande, av Kungl. Maj:t fastställda reglementet försättas ur kraft. Jag förutsätter, att av kassan fattat beslut härom skall underställas Kungl. Maj:t innan överenskommelsen undertecknas, samt att hinder för kassans registrering som understödsförening då skall finnas icke vara för handen.

Familjepensionsutredningen har uttalat sig för att kassan i sin fortsatta verksamhet finge behålla inkomsten av försålda tomkärl och makulatur men icke rätten till böter. Kassan har anhållit att fortfarande få åtnjuta även bötesinkomsten, vilket jämväl lotsstyrelsen förordat.

För egen del anser jag det vara önskvärt att nu få de ifrågavarande bidragsformerna avvecklade. Utredningen ger också vid handen, att de icke kunna hava någon avsevärd betydelse för kassans ekonomi. Jag utgår därför ifrån att inkomst av försålda tomkärl och makulatur samt av böter icke skall tillkomma kassan i fortsättningen. Förslag om ändring av de förut berörda föreskrifterna i lotsförfattningarna torde framdeles komma att underställas Kungl. Maj:t.

I förenämnda promemoria (*Bilaga B*) har lämnats en sammanställning över löpande avgifter och aktuella pensioner per den 30 juni 1938 för det bestånd, som skall övertagas av staten. Med ledning av där anförda uppgifter skulle familjepensionsavgifterna kunna uppskattas till omkring 18,000 kronor. Pensionerna enligt överenskommelsen skulle utgöra omkring 76,000 kronor. Om man samtidigt beräknar avkastningen av de från kassan övertagna tillgångarna till bortåt 40,000 kronor, skulle erhållas en nettoutgift för staten av omkring 18,000 kronor. Härtill komma de statliga pensions- och dyrtidstilläggen, i promemorian beräknade till omkring 66,000 kronor mot 52,000 kronor före övertagandet.

Vissa förändringar under tiden intill övertagandet föranleda jämkningar i de anförda beräkningarna. Sålunda torde, med hänsyn till den jämförelsevis stora avgången bland delägare i tjänst, familjepensionsavgifterna vid tiden för övertagandet få beräknas omkring 30 procent lägre än i sammanställningen.

De ytterligare utgifter, som föranledas av den i det följande ifrågasatta förbättringen av de aktuella pensionerna vid sidan av överenskommelsen, hava ej här medräknats.

Särskilda åtgärder för förbättring av vissa äldre familjepensioner vid lotsverket.

Såsom i det föregående nämnts, genomfördes år 1939 en provisorisk omreglering av vissa äldre familjepensioner. Rörande grunderna för omregleringen torde få hänvisas till propositionen nr 296 till 1939 års lagtima riksdag. Bestämmelser i ämnet ha meddelats i kungörelsen den 22 juni 1939 (nr 508) angående ny familjepension i vissa fall. Omregleringen gällde bland annat sådana familjepensioner, som staten övertagit från vissa andra familjepensionskassor utan att allmänna familjepensionsreglementet blivit till-

lämpligt å pensionerna. Frågan om motsvarande åtgärder beträffande pensioner från lotsverkets enskilda pensionskassa lämnades i fjol å sido i avvaktan på statens övertagande av kassans pensionsrörelse.

Kungörelsen avser — med nyssnämnda och vissa andra undantag — familjepension eller därmed jämförligt understöd, som avses i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl. enligt dess omedelbart före den 1 juli 1939 gällande lydelse. Omregleringen innebär i första hand, att de ifrågavarande pensionerna, oavsett om förbättring därav ifrågakommer eller icke, utbytas mot nya familjepensioner, så avpassade att desamma jämte ett procentuellt tillägg, beräknat huvudsakligen enligt de grunder som gälla för rörlig del enligt allmänna familjepensionsreglementet, ge samma eller praktiskt taget samma förmåner, som skulle hava utgått enligt tidigare gällande regler angående fasta pensionsförmåner och dyrtidstillägg. Sålunda gäller enligt kungörelsen i första hand, att beloppet av ny familjepension skall utgöra $\frac{100}{115}$ av beloppet av pensionsförmånerna, inberäknat därå belöpande dyrtidstillägg jämlikt grunderna i kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) enligt dess omedelbart före den 1 juli 1939 gällande lydelse jämte fasta tillägg och andra dylika förmåner. Dyrtidstillägget bestämmes därvid under antagande, att talet för levnadskostnadsökningen är 66.

Vidare avser kungörelsen en förbättring av sådana till änkor eller minderåriga barn utgående äldre familjepensioner, som icke uppnå en viss proportion till allmänna familjepensionsreglementets pensioner. I enlighet härmed har för envar av de olika befattningar, varom här är fråga, bestämts ett lägsta belopp för ny familjepension till ensam änka med rätt till hel pension. Detta lägsta belopp utgör, fränsett viss avrundning, 70 procent av det i allmänna familjepensionsreglementet upptagna pensionsunderlag, som ansetts svara mot den pensionsgrundande befattningens ställning i löne- och pensionshänseende. Då förbättringen, vad lägre befattningar angår, ansetts böra avvägas mot lägst femte lönegraden, understiger minimibeloppet av ny familjepension till ensam änka med rätt till hel pension icke ett belopp av 612 kronor. De med förbättringen avsedda befattningarna jämte motsvarande belopp äro sammanförda i en vid kungörelsen fogad förteckning. Vad angår de pensioner efter tjänstemän vid lotsverket, som övertagits från marinens familjepensionskassa och civilstatens änke- och pupillkassa, må såsom exempel nämnas, att förteckningen upptager fyrmästare med enhetligt fastställt belopp av 672 kronor och lots med samma belopp.

I fråga om pension till ensam änka med rätt till hel pension sker förbättringen genom att den nya familjepensionen fastställles lika med det i förteckningen angivna beloppet. I andra fall blir förbättringen proportionell mot den förbättring, som belöper å hel änkepension. Med hel änkepension skall enligt kungörelsen förstås summan av de förmåner, som tillkomma ensam änka med rätt till hel pension, å vilken bestämmelserna i § 6 kungörelsen den 15 juni 1923 (nr 267) icke äro tillämpliga.

Å ny familjepension utgår procentuellt tillägg med samma procenttal, som under den tid pensionen avser gäller för beräkning av rörlig del av pension enligt allmänna familjepensionsreglementet.

De undantagsregler, som i olika hänseenden gälla enligt kungörelsen, torde icke här behöva närmare beröras.

Departementschefen.

De pensioner, som enligt 7 mom. första stycket i överenskommelsen skola från statsverket utgå till vid övertagandet befintliga pensionstagare i lotsverkets enskilda pensionskassa samt till pensionsberättigade efter sådana delägare, å vilka jämlikt 3 mom. i överenskommelsen allmänna familjepensionsreglementet icke blir tillämpligt, böra omregleras till nya familjepensioner. Härvid böra i första hand pensionerna jämte tilläggsförmåner, sådana de enligt överenskommelsen äro vederbörande tillförsäkrade, omräknas enligt de i 1939 års kungörelse fastställda grunderna.

Vad åter angår frågan om förbättring av de sålunda omräknade pensionerna, göra sig de i det föregående berörda, för lotskassan säregna omständigheterna gällande. Den år 1939 genomförda förbättringen innebar, att hel änkepension skulle uppgå till visst lägsta belopp, i princip bestämt i förhållande till det familjepensionsunderlag, som ansågs svara mot den pensionsgrundande befattningens ställning i löne- och pensionshänseende. De pensioner, varom nu är fråga, hava emellertid oberoende av befattningens högre eller lägre ställning tecknats till inom vissa gränser valfria belopp. Med inberäkning av tilläggsförmåner äro de bestämda med utgångspunkt från en ursprungligen tillförsäkrad pension växlande mellan 50 kronor — eller i vissa fall ett därunder nedsatt belopp — och 800 kronor. Genom överenskommelsen åvägabringas dock en viss utjämning, i det att däri bestämda minimipensioner komma att motsvara en ursprungligen tillförsäkrad pension av omkring 150 kronor.

Under förhandenvarande omständigheter kan en viss tvekan råda om förbättring av nu ifrågavarande pensioner bör genomföras efter de grunder, som äro stadgade i 1939 års kungörelse, och om därvid även de lägsta pensionerna böra behandlas som hela pensioner och således uppräknas till fulla 70 procent av jämförligt familjepensionsunderlag. En följd därav skulle bliva, att änkan efter en befattningshavare som betalt lägre avgifter i vissa fall kunde få större pension än änkan efter en befattningshavare som betalt högre avgifter. Principiellt sett torde icke saknas fog för att, med frångående av 1939 års regler, göra uppräknings av pensionerna oberoende av vederbörande befattningshavares ställning. Ur de allmänna synpunkter, som ligga till grund för pensionsförbättringen, borde även i sådant fall tillses, att de lägsta pensionerna bleve i skälig mån uppräknade. Från dessa utgångspunkter skulle det ligga nära till hands att genomföra pensionsförbättringen på det sätt, att för de nya änkepensionerna fastställdes ett gemensamt minimum, vilket lämpligen borde uppgå till förut nämnda belopp av 612 kronor.

För egen del har jag emellertid funnit det vara rimligt, att omreglering av det ifrågavarande jämförelsevis ringa pensionsbeståndet sker på ett sätt som ej alltför mycket skiljer sig från det eljest tillämpade. Differentieringen av pensionerna blir ändock ej så starkt framträdande, då dessa utgå praktiskt taget endast efter befattningshavare med en ställning i pensionshänseende som svarar högst mot nuvarande lönegraden A 13. Framhållas kan jämväl, att syftet med 1939 års omreglering får anses hava varit att, utan direkt avseende å storleken av de i olika fall erlagda pensionsavgifterna, åstadkomma familjepensioner som mera allmänt sett kunde betraktas som skäligen.

Jag förordar därför, att beloppet av ny familjepension jämväl i förevarande fall bestämmes enligt de principer, som ligga till grund för 1939 års bestämmelser, med iakttagande att även de pensioner, som tecknats till de lägsta medgivna beloppen, uppräknas som hela pensioner.

Undantag från de nu förordade reglerna bör göras för de fall, då pension blivit enligt § 7 mom. 3 eller § 9 mom. 1 eller 3 i kassans reglemente nedsatt från tidpunkt efter den 30 juni 1938 räknat. För dylika fall är enligt överenskommelsen det eljest fastställda minimum för kassapension icke tillämpligt och bör ej heller förbättring av ny familjepension medgivas.

Vad åter angår de fall, då nedsättning skett från tidigare tidpunkt, skall enligt överenskommelsen den bestämda minimipensionen utgå, och detta även om nedsättningen av den tillförsäkrade kassapensionen skett till belopp understigande 50 kronor. Antalet här ifrågavarande pensioner som nedsatts under 50 kronor är emellertid enligt vad jag inhämtat endast ett tiotal. Jag anser mig kunna tillstyrka, att även i dessa fall den nya familjepensionen beräknas enligt de allmänna grunderna och den nedsatta pensionen därvid betraktas som hel pension.

I viss anslutning till de principer, som ligga till grund för överenskommelsen, bör vid bestämmande av grunderna för ny familjepension hänsyn icke tagas till de från kassan utgående livräntorna eller till de s. k. änklingspensionerna. Vidare bör undantag icke göras för av staten övertagen pension till änka som efter omgifte ånyo blivit änka eller till fränskild hustru.

I några fall lär det ha förekommit, att en och samme delägare tecknat mer än en familjepension enligt § 4 i kassans reglemente. Det ligger i sakens natur, att de sålunda tecknade pensionerna vid omregleringen böra sammanläggas och behandlas som en enhet.

Med ledning av de uppgifter, som lämnades i den till grund för pensionsförbättringen år 1939 liggande utredningen, torde de årliga merkostnaderna för den nu förordade pensionsförbättringen vid sidan av överenskommelsen kunna uppskattas till i runt tal 40,000 kronor.

Såsom av det förut anförda framgår är pensionsförbättringen icke avsedd att beröra det försäkringsbestånd, som fortfarande skall omhänderhavas av lotsverkets enskilda pensionskassa. Att gällande bestämmelser om statliga pensionstillägg och dyrtidstillägg å familjepensioner efter den inträdande ändringen i kassans ställning icke bliva tillämpliga å någon form av under-

stöd från kassan synes uppenbart. Enligt vad av tillgängliga uppgifter framgår utbetalas emellertid i något enstaka fall från kassan efterlevelsepension som enligt praxis blivit förenad med pensions- och dyrtidstillägg men som icke är av beskaffenhet att skola övertagas av staten. För dylikt fall synes möjlighet böra beredas Kungl. Maj:t att, i den mån så prövas skäligt, tillerkänna vederbörande pensionär ersättning för de ifrågavarande tilläggen. Riksdagens medgivande synes böra utverkas att förslagsanslaget under tolfte huvudtiteln till diverse pensioner och understöd m. m. må anlitas för berörda ändamål.

Anslaget till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst.

Å riksstatsförslaget för nästa budgetår är anslaget under tolfte huvudtiteln till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst uppfört med ett beräknat belopp av 7,500,000 kronor. Anslagsbeloppet för innevarande budgetår utgör 7,100,000 kronor. Enligt gjorda beräkningar kan belastningen antagas komma att något överstiga sistnämnda belopp. För nästa budgetår påverkas anslagets storlek av de i det föregående framlagda förslagen om övertagande av lotsverkets enskilda pensionskassa och förbättring av vissa från kassan övertagna pensioner. Årskostnaderna för de pensionsförmåner, som efter övertagandet skola utgå av statsmedel till efterlevande efter delägare i kassan och böra bestridas från detta anslag, kunna uppskattas till i runt tal 150,000 kronor. Med hänsyn jämväl till beräknad automatisk utgiftsstegring å anslaget bör detta upptagas till det i statsverkspropositionen beräknade beloppet, 7,500,000 kronor.

Vid behandlingen i årets statsverksproposition av anslaget till pensionering av civila tjänst innehavare har jag berört frågan om beredande av gottgörelse från kyrkofonden åt nämnda anslag och åt förevarande familjepensionsanslag för pensioner åt dövtumpräst och sådan befattningshavares efterlevande. Under återopande av vad därvid anförts förordar jag, att sådan gottgörelse beredes ifrågavarande anslag.

Hemställan.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att

- 1) träffa överenskommelse med lotsverkets enskilda pensionskassa i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående anförts;

2) besluta om allmänna familjepensionsreglementets ikraftträdande den 1 juli 1940 för de befattningshavare, som enligt nämnda överenskommelse skola bliva underkastade berörda reglemente, och därvid fastställa de avvikelser, som betingas av överenskommelsen; samt

3) meddela de bestämmelser, som i övrigt erfordras för genomförande från och med den 1 juli 1940 av överenskommelsen;

dels medgiva, att från och med tidpunkten för nämnda överenskommelses genomförande tills vidare å vissa äldre familjepensionsförmåner till efterlevande efter delägare i lotsverkets enskilda pensionskassa må i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående förordats utgå provisorisk pensionsförbättring enligt de närmare föreskrifter, som meddelas av Kungl. Maj:t;

dels medgiva, att från det under tolfte huvudtiteln uppförda anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. må, i den mån Kungl. Maj:t prövar skäligt, till pensionstagare hos lotsverkets enskilda pensionskassa utgå ersättning för pensions- och dyrtidstillägg, som vid statens övertagande av viss del av kassans rörelse upphört att utgå;

dels till *Pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst* å driftbudgeten under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1940/41 anvisa ett *förslagsan-*

slag av kronor 7,500,000;

dels ock besluta, att till efterlevande efter dövtumpräst utgående familjepension, som bestritts av anslaget till pensioner åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst, skall gottgöras anslaget från kyrkofonden.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Lennart Hammarskiöld.

Överenskommelse mellan staten och Lotsverkets enskilda pensionskassa.

Mellan 1934 års familjepensionsutredning å svenska statens vägnar, under förbehåll av Kungl. Maj:ts och riksdagens godkännande, å ena sidan, samt undertecknade delegerade för Lotsverkets enskilda pensionskassa, under förbehåll av kassans godkännande, å andra sidan, har denna dag överenskommelse träffats om statens övertagande av viss del av kassans rörelse på villkor, som här nedan angivas.

Vad i denna överenskommelse sägs om delägare avser, där ej annat uttryckligen angives, den, som omedelbart före övertagandet var delägare i kassan.

1. Staten övertager beträffande sådan i § 4 i det för kassan vid övertagandet gällande reglementet angiven pension, som beretts för efterlevande änka, barn eller änka jämte barn, på sätt här nedan sägs, kassans alla rättigheter och förpliktelser jämlikt nämnda reglemente eller på annan grund, under förutsättning, att pensionen i fråga tecknats av delägare, som före 1914 års utgång tillträtt ordinarie befattning vid lotsverket men före övertagandet varken blivit underkastad allmänna familjepensionsreglementet av den 16 oktober 1936 (nr 542) eller tillhört marinens familjepensionskassa (flottans pensionskassa) eller annat än genom sitt frånfälle utan rätt till omedelbart utgående tjänstepension upphört att vara anställd vid lotsverket, att pensionen icke redan vid övertagandet åtnjutes eller, om ansökan hade gjorts, skulle hava åtnjutits av tjänstepensionerad delägare i hans egenskap av änking, att pensionen icke beretts för efterlevande änka, som efter delägars frånfälle ingått nytt äktenskap före övertagandet, samt att pensionen icke — till följd av delägars redan före övertagandet erhållna äktenskapskillnad — jämlikt kassans reglemente kan komma hans frånskilda hustru till del.

Härjämte övertager staten följande tre enligt delägarbevisen nr 146, 251 och 547 för Kristina Romare, född Troedsson, Elisabeth Öhman, född Bergström, och Johanna Fredrika Ahlberg, född Pettersson, tecknade pensioner av det slag, som i § 3 kassans reglemente angives (livräntor); och skall beträffande desamma anses, som om de utgjorde sådana i § 4 reglementet angivna pensioner, som beretts för efterlevande änka.

I samband med övertagandet överlåter kassan till staten ett kontant belopp, som beräknas enligt 8 mom. här nedan. På överenskommelse mellan statskontoret och kassan må emellertid beö, huruvida någon del av detta belopp i stället skall utgå i form av värdehandlingar.

2. Staten förbinder sig att svara för alla rättsanspråk, som i anledning av denna överenskommelse eller eljest på grund av överlåtelsen till staten må kunna riktas mot kassans fullmäktige eller styrelse eller någon kassans tjänsteman, ävensom för alla kostnader, som kunna uppstå för fullmäktig, styrelseledamot eller någon kassans tjänsteman på grund av sådana anspråk eller anspråk, vilka eljest avse kassans ifrågavarande förpliktelser.

Vad enligt de före övertagandet gällande bestämmelserna med avseende å ifrågavarande pensioner gäller för kassan skall hava avseende å staten, och

skall myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer, fullgöra vad enligt bestämmelserna ankommer på kassans styrelse eller fullmäktige.

3. Allmänna familjepensionsreglementet skall — med de avvikelser från reglementet, som angivas i 4—5 mom. här nedan — från övertagandet bliva tillämpligt å envar därvid i lotsverkets tjänst kvarstående delägare, å vilken civila tjänstepensionsreglementet är tillämpligt,

under förutsättning, att delägaren icke redan före övertagandet blivit underkastad allmänna familjepensionsreglementet, samt att delägaren icke före den tidpunkt Kungl. Maj:t kan komma att bestämma hos Kungl. Maj:t anmält sin önskan att ej bliva underkastad reglementet.

Härvid skall emellertid beträffande delägare, som sålunda blir underkastad allmänna familjepensionsreglementet, iakttagas, att å tiden från och med den 1 juli 1938 till övertagandet belöpande, av delägaren erlagd avgift för sådan pension, beträffande vilken staten jämlikt 1 mom. här ovan övertager kassans rättigheter och förpliktelser, skall av kassan till delägaren återbetalas till den del de sammanlagda avgifterna i fråga jämlikt det för kassan vid övertagandet gällande reglementet uppgår till högre belopp än delägarens för samma tid enligt allmänna familjepensionsreglementet beräknade sammanlagda familjepensionsavdrag.

4. För i 3 mom. avsedd delägare uträknas för tiden mellan delägarens tillträde av första ordinarie befattning vid lotsverket och den 1 juli 1938 en *avgiftskvot*, utgörande kvoten mellan *å ena sidan* summan av delägarens på nedan angivet sätt enligt kassans vid övertagandet gällande reglemente beräknade avgifter under ifrågavarande tid för sådan pension, beträffande vilken staten jämlikt 1 mom. övertager kassans rättigheter och förpliktelser, och *å andra sidan* summan av enligt allmänna familjepensionsreglementet beräknade familjepensionsavdrag för samma tid; endast pension, som ursprungligen tecknats enligt premietabellerna II, III, III a och III b eller V, skall medtagas vid beräkningen, och vid pension enligt tabell V endast den del, som svarar mot pension enligt tabell III b. Under tid då befattning ej varit nyreglerad skall den vid beräkningen av familjepensionsavdrag anses tillhöra den lönegrad, som gäller för närmast motsvarande nyreglerade befattning. Oberoende av delägarens faktiska ålder vid början av avgiftsbetalningen, skall för varje av honom tecknad pension räknas med avgiften för begynnelseåldern 30 år och, oberoende av hustruns faktiska ålder, med avgiften för fem år yngre hustru. Avgifterna enligt kassans nuvarande reglemente, premietabellerna II, III och III a, skola vidare, oavsett huruvida 1935 års premietabeller eller äldre tabeller kommit till användning, upptagas med 110, 100, respektive 91 procent av avgiften enligt förstnämnda tabeller, och vid pension med annan avgiftsbetalningstid än enligt nyssnämnda tabeller skall antagas, att avgifterna utgjort inalles 805 kronor per 100 kronors pension, jämnt fördelade över den stipulerade inbetalningstiden. Om på grund av hustruns fränfalle avgiften reducerats till att gälla motsvarande barnpension, skall vid beräkningen det oaktat anses, som om avgiften utgått i fortsättningen med oförändrat belopp. Avgiftskvoten upptages med två decimaler och avrundas i förekommande fall uppåt.

Om avgiftskvoten är minst $\frac{1}{2}$, tillgodoräknas delägaren såsom tjänstår för familjepension enligt allmänna familjepensionsreglementet all ordinarie tjänstetid ävensom tjänstetid i övrigt, som må tillgodoräknas för tjänstepension. Är avgiftskvoten däremot mindre än $\frac{1}{2}$, tillgodoräknas delägaren såsom tjänstår för familjepension enligt allmänna familjepensionsreglementet *dels* så stor del av den tjänstetid före den 1 juli 1938, som motsvarar dubbla avgiftskvoten, skolande härvid medtagas all ordinarie tjänstetid ävensom tjänstetid i övrigt, som må tillgodoräknas för tjänstepension.

dels ock tjänstetid efter den 30 juni 1938 enligt bestämmelserna i 4 § 4 mom. allmänna familjepensionsreglementet. Familjepensionens grundbelopp må dock för år räknat ej understiga 490 kronor.

5. Utan hinder av vad i 2 § allmänna familjepensionsreglementet stadgas skall änka efter i 3 mom. här ovan avsedd delägare äga pensionsrätt, även om äktenskapet ingåtts efter det delägaren uppnått en levnadsålder av 60 men ej 65 år, och skall för arvsberättigat barn till delägare, som i nyssnämnda moment avses, rätten till familjepension upphöra först vid 21 års ålder.

6. Beträffande delägare, å vilken jämlikt 3 mom. här ovan allmänna familjepensionsreglementet icke blir tillämpligt, skola med avseende å såväl rättigheter som skyldigheter, vilka staten jämlikt 1 mom. övertager, de före övertagandet gällande bestämmelserna i tillämpliga delar alltså gälla; dock att härvid skall iakttagas, att delägare, som icke gjort anmälan, varom i 3 mom. förmäles, i intet fall skall vidkännas bidrag till sina efterlevandes pensionering efter det han avgått ur tjänst med tjänstepension, detta med avseende å pension, som tecknats före den 1 juli 1938.

Vinner sådan i föregående stycke avsedd delägare, som gjort anmälan, varom i 3 mom. förmäles, vid eller efter övertagandet befordran till befattning, varå civila eller militära tjänstepensionsreglementet är tillämpligt och för vilken familjepensionsunderlaget är högre än underlaget för den tidigare innehavda befattningen, skall allmänna familjepensionsreglementet därmed å honom tillämpas, med iakttagande dock att vad i 4—5 mom. här ovan sägs skall äga motsvarande tillämpning. Från regeln, att allmänna familjepensionsreglementet skall bliva tillämpligt i fall, som i detta stycke sägs, må Kungl. Maj:t på därom av delägaren inom en månad från befordringen framställd begäran medgiva undantag.

7. Till vid övertagandet befintliga pensionstagare i kassan samt till pensionsberättigade efter sådan delägare, som avses i 6 mom. första stycket, skall med avseende å pension till änka (eller frånskild hustru) och barn, beträffande vilken staten jämlikt 1 mom. övertager kassans rättigheter och förpliktelser, utgå *dels* kassapension (tillförsäkrad pension jämte andel ur förstärkningsfonden) till belopp, som skolat av kassan gäldas, därest de för år 1938 gällande bestämmelserna alltså varit i kraft, dock med iakttagande av att förhöjningen för barn ävensom barnpension ensam skall beräknas enligt reglerna i 5 § 2 mom. allmänna familjepensionsreglementet samt att kassapensionen — annat än om nedsättning av pensionen enligt § 7 mom. 3 eller § 9 mom. 1 eller 3 kassans reglemente skett, räknat från tidpunkt efter den 30 juni 1938 — icke må understiga tvåhundraåttiofyra kronor för änka ensam och i andra fall ett däremot svarande belopp, beräknat enligt nyssnämnda regler i 5 § 2 mom. allmänna familjepensionsreglementet, *dels* pensionstillägg å berörda kassapension, i den mån sådant vid övertagandet utgår enligt kungörelsen den 15 juni 1922 (nr 361) med däri sedermera gjorda ändringar, *dels* ock dyrtidstillägg å kassapensionen och pensionstillägget enligt de grunder, som vid varje tidpunkt gälla i fråga om dyrtidstillägg åt efterlevande till befattningshavare i statens tjänst. Skulle den sammanlagda kassapensionen överstiga för änka ensam tvåhundraåttiofyra kronor och i andra fall ett däremot enligt ovan svarande belopp, må dock varken andel ur förstärkningsfonden eller pensions- eller dyrtidstillägg utgå med avseende å sålunda överstigande belopp, i den mån det motsvaras av pension, som tecknats efter den 30 juni 1938.

Till sådan delägare, som, därest de omedelbart före övertagandet gällande bestämmelserna alltså varit i kraft, skolat erhålla pension såsom änklings, skall, så länge allmänna familjepensionsreglementet icke är tillämpligt å

honom, med avseende å pension, som tecknats före den 1 juli 1938 och beträffande vilken staten jämlikt 1 mom. här ovan övertager kassans rättigheter och förpliktelser, årligen utgå ett belopp, motsvarande nittio procent av det änkepensionsbelopp, som han berett åt sin avlidna hustru.

8. Det belopp K kronor, som skall överlämnas från kassan till staten vid övertagandet, beräknas enligt formeln

$$K = 1,130,875 \times 1.04^t + a \times 1.04^{\frac{t}{2}} + b \times 1.04^{\frac{t}{2}} - u \times 1.04^{\frac{t}{2}}.$$

Här betyder t den tid uttryckt i år, vilken förflyter mellan den 30 juni 1938 och tidpunkten för övertagandet;

a betyder summan av de familjepensionsavdrag enligt allmänna familjepensionsreglementet, som enligt överenskommelsen skulle hava influtit under de första t åren efter övertagandet, om detsamma, under i övrigt oförändrade villkor, hade skett den 1 juli 1938 och härvid anmälan, varom i 3 mom. förmåles, ej hade förekommit;

b betyder summan av de avgifter enligt kassans nuvarande reglemente, vilka under tiden mellan den 30 juni 1938 och tidpunkten för övertagandet erlagts för under ifrågavarande tid nytecknade försäkringar, avseende delägare, som icke bliva underkastade allmänna familjepensionsreglementet;

u betyder summan av de pensioner, som enligt överenskommelsen skulle hava utgivits under de första t åren efter övertagandet, om detsamma, under i övrigt oförändrade villkor, hade skett den 1 juli 1938 och härvid anmälan, varom i 3 mom. förmåles, ej hade förekommit; pensionsbeloppen skola uppdragas med inräknande av alla tillägg enligt överenskommelsen men med avdrag för de pensions- och dyrtidstillägg av statsmedel, som faktiskt utgått under ifrågavarande tid.

9. Övertagandet förutsättes skola ske med ingången av år 1940.

Överenskommelsen är upprättad i två exemplar, av vilka vardera parten tagit ett.

Stockholm den 22 mars 1939.

1934 års familjepensionsutredning:

Delegerade för Lotsverkets enskilda pensionskassa:

A. Hamilton.

K. P. Kullander.

O. A. Åkesson. Tim Jansson.

Hilmer Carlsson.

H. Bent.

S. Hammarskiöld.

Erik Hyggrell.

Bilaga B.

P. M.

angående den ekonomiska innebörden av en mellan 1934 års familjepensionsutredning och delegerade för lotsverkets enskilda pensionskassa träffad preliminär överenskommelse om statens övertagande av viss del av kassans rörelse.

Av fil. doktor TIM JANSSON.

1. Beräkningsgrunder.

I en den 26 februari 1936 dagtecknad promemoria, fogad som bilaga B till proposition nr 245 till 1936 års riksdag, meddelades allmänna grunder för beräkningar angående civila familjepensionskassors ställning i och för bedömande av den ekonomiska innebörden av ett statens övertagande av verksamheten. Ifrågavarande grunder, som härletts ur material beträffande civila tjänstemän, hava sedermera benämnts *civila självkostnadsgrunder*. Dessa hava tillämpats vid övertagandet av statens järnvägars, civilstatens och telegrafverkets änke- och pupillkassor, tullstatens enskilda pensionsinrättning ävensom änke- och pupillkassor vid riksdagens verk. De hava även kommit till användning i Kungl. Maj:ts förslag beträffande statens övertagande av vissa änke- och pupillkassor för befattningshavare vid universiteten (se proposition nr 186 till 1939 års riksdag). Å andra sidan hava s. k. *militära självkostnadsgrunder* (arméns respektive marinens), byggande på material avseende militära befattningshavare, tillämpats vid vissa kostnadsberäkningar i fråga om statens övertagande av arméns och marinens familjepensionskassor (se härom en promemoria januari 1937, fogad som bilaga K till proposition nr 248 till 1937 års riksdag); för vissa andra ändamål hava även vid sistnämnda båda kassor civila grunder använts.

Med hänsyn till det låga antalet delägare i lotsverkets kassa och enär densamma redan från och med år 1915 avstängts för nya delägare, vad gäller obligatorisk familjepensionering, hava några statistiska undersökningar angående de speciella riskförhållandena för familjepensioneringen inom kassan ej ansetts motiverade. Det har befunnits naturligt att, på grund av tjänstgöringens art, i riskhänseende närmast jämföra de här ifrågavarande befattningshavarna med befattningshavare hos marinen, och av denna anledning hava vid förevarande utredning, i de fall där en beräkning av de faktiska pensionskostnaderna avses, i huvudsak tillämpats marina självkostnadsgrunder (räntefot 4 %; se i övrigt ovan berörda promemoria januari 1937). I vissa sammanhang hava dock, såsom framgår av det följande, civila självkostnadsgrunder (räntefot 4 %) eller andra särskilt angivna grunder tillämpats. Med hänsyn till arten av självkostnadsgrunderna få de ej användas för bedömande av bärigheten av familjepensioneringsrörelsen, därest densamma skulle fortsättas hos kassan; för ett dylikt ändamål måste nämligen tillämpas »betryggande grunder» (jfr proposition nr 245 till 1936 års riksdag, sid. 65, 66). Vid uppdelningen av kassans tillgångar på till staten överfört och kvarvarande bestånd hava tillämpats s. k. omräkningsgrunder. —

Jag har icke haft anledning att vid dessa beräkningar gå in på frågan angående de konsekvenser, som det låga antalet delägare medför beträffande stabiliteten av det ekonomiska förloppet inom familjepensioneringsrörelsen.

2. Medel, som äro disponibla för överlåtelsen till staten.

De nedan i denna och följande avdelningar meddelade kapitalvärdena hava beräknats av byråchefen J. Östlind, som även verkställt de statistiska utredningar angående kassan, vilka i det följande redovisas, och granskat manuskriptet till denna promemoria.

Den ifrågasatta överlåtelsen till staten avser i princip pensioner, som redan utgå eller som framdeles komma att utgå på grund av överlevelseränteförsäkring i kassan, tecknad av delägare, som före 1914 års utgång tillträtt ordinarie befattning i lotsverket; härvid undantagas dock — såsom närmare framgår av överenskommelsen mellan staten och kassan — vissa pensioner, framför allt sådana tecknade av delägare, vilka redan blivit underkastade allmänna familjepensionsreglementet eller tillhört marinens familjepensionskassa (flottans pensionskassa). Kassan skall fortfarande ansvara för tecknade försäkringar av rena livräntor samt av sådana överlevelseräntor, vilka enligt det nyss sagda ej skola övertagas av staten.

Per den 30 juni 1938 uppgår kassans bokförda kapitalbehållning till 2,381,591 kronor, vilken behållning efter en av kassan beräknad erforderlig avskrivning med 5,000 kronor upptages till 2,376,591 kronor.

Beräknat efter en räntefot av 3 % samt övriga av pensionsstyrelsen genom cirkulärskrivelse den 16 september 1938 fastställda omräkningsgrunder för understödsföreningar har kassans ställning undersökts per den 30 juni 1938. Balansräkningen erhåller följande utseende.

	Försäkrings- bestånd, som skall övertagas av staten kronor	Beståndet i övrigt kronor	Summa kronor
<i>Aktiva.</i>			
Kapitalbehållning	1,131,576	1,245,015	2,376,591
Kapitalvärdet av återstående årsavgifter	39,696	155,207	194,903
Summa	1,171,272	1,400,222	2,571,494
<i>Passiva.</i>			
Kapitalvärdet av kassans pensionsförbindelser:			
tillförsäkrade pensioner	462,354	550,805	1,013,159
pensionsandelar ur förstärkningsfonden	515,015	618,824	1,133,839
Överskott	193,903	230,593	424,496
Summa	1,171,272	1,400,222	2,571,494

Fördelningen av kapitalbehållningen på det av staten övertagna och det hos kassan kvarvarande beståndet har härvid i första hand skett i samma proportion som premiereserverna, d. v. s. i proportionen $(462,354 + 515,015 - 39,696) : (550,805 + 618,824 - 155,207)$, varvid respektive andelar av kapitalbehållningen blivit 1,141,576 kronor och 1,235,015 kronor. Härefter har förstnämnda andel minskats med 10,000 kronor för gottgörelse åt det kvarvarande beståndet av omkostnader för överlåtelsen. Det återstående beloppet å förstnämnda andel, 1,131,575 kronor, utgör det ungefärliga belopp, varöver

kassan kan, utan att det kvarvarande beståndets rätt kränkes, förfoga för finansiering av överlåtelsen till staten. Av ifrågavarande belopp skulle, såsom av avdelning 4 framgår, vid en överlåtelse per den 1 juli 1938 åtgå 1,130,875 kronor.

Det torde böra understrykas, att den ovan gjorda fördelningen givetvis ej får anses såsom den enda möjliga; en i och för sig acceptabel ändring av de tillämpade grunderna skulle medföra en förskjutning till det ena eller andra beståndets nackdel. Några större avvikelser i den ena eller andra riktningen torde dock ej förekomma vid tillämpning av de andra slag av beräkningsgrunder, som här närmast skulle kunna komma i fråga.

3. Principer för beräkning av pension efter befattningshavare, som vid övertagandet av kassan är i tjänst.

Det förutsättes i det följande till en början, att delägaren vid övertagandet ej väljer att kvarstå å nuvarande pensionsvillkor.

I olikhet mot de familjepensionskassor, som staten tidigare övertagit, har lotsverkets kassa ej något för var och en av de olika lönegraderna fixerat pensionsunderlag, utan det försäkrade änkepensionsbeloppet är valfritt inom rätt vida gränser. Överlevelsepensionerna äro av den s. k. halvkollektiva typen, d. v. s. försäkring tages endast av tjänsteman med familj, nämligen, om vederbörande är gift, för hustru och minderåriga barn gemensamt med beräkning av avgiften på grundval av delägarens och hans hustrus åldrar samt för barn genomsnittsberäkning; delägare, som ej har hustru men däremot minderåriga barn, tecknar individuellt beräknade överlevelsepensioner till förmån för dessa. Delägaren är ej skyldig taga försäkring å högre tillförsäkrat belopp än 50 kronor. Det visar sig, att de olika delägarna fullgjort försäkringsplikter i rätt olika omfattning. Av de 142 gifta eller förut gifta delägarna i tjänst den 30 juni 1938 hade sålunda följande antal försäkrat sig till nedan angivna belopp.

Tab. 1.

Antal delägare i tjänst	Tillförsäkrad änkepension	Tillförsäkrad änkepension, ökad med andel ur förstärkningsfonden, statligt pensionstillägg samt dyrtidstillägg efter en index av 162
	kronor	kronor
33	50	269
61	100	412
1	125	477
7	150	555
23	200	644
5	250	745
6	300	848
3	400	1,096
1	500	1,346
1	700	1,786
1	800	1,988
142		

Det må framhållas, att de lägre pensionsbeloppen fördela sig rätt likformigt på de olika lönegraderna. Något egentligt samband mellan försäkrad pension och lönegrad föreligger icke.

Under de angivna förhållandena synes det ej rimligt, att familjepension för

den intill övertagandet förflutna tiden tillgodoräknas med hänsyn endast till innehavd lönegrad — såsom fallet var vid de tidigare övertagna kassorna med i reglementena entydigt fixerade pensionsbelopp för de olika lönegraderna. Fastmer synes man böra taga hänsyn till de större eller mindre ekonomiska uppostringar vederbörande delägare, i förhållande till sin löneställning, gjort för att åt sina efterlevande förvärva ett lämpligt försäkringsskydd inom kassan. Att här göra en gradering efter vederbörandes betalningar till kassan är så mycket naturligare, som intet hindrat delägare att försäkra endast de obligatoriska 50 kronorna i kassan och taga det försäkringsskydd han i övrigt önskat i en annan försäkringsanstalt; det finnes tydligen lika litet anledning att särskilt gynna den, som sålunda uppdelat sin försäkring på flera anstalter, som att gynna den, som överhuvud taget endast tecknat ett lågt försäkringsskydd.

Vill man taga hänsyn till delägars efterlevandeförsäkringar hos kassan, kan detta ske på olika sätt. Det låge möjligen närmast till hands, att vederbörande vid övertagandet erhöle ett enligt försäkringstekniska grunder beräknat fribrev för redan innehavd delaktighet, eventuellt omräknat i visst antal tjänstår, samt pension enligt allmänna familjepensionsreglementet för tjänstetid efter övertagandet. Emellertid har det, bland annat för att lättare möjliggöra en jämförelse mellan det tecknade försäkringsskyddet och delägars löneställning under olika tidsperioder, befunnits lämpligare att vid den tekniska utformningen av bestämmelserna välja en annan väg, vilken sålunda leder till enklare räkningar än den först antydda. Man utgår härvid, på sätt i det följande sägs, för de överlevelseränteförsäkringar, som staten övertager, i princip från de erlagda avgifterna för den gångna tiden — av praktiska skäl och för undvikande av att bestämmelserna utnyttjas på ett sätt, som icke är avsett, ha medräknats avgifter endast till och med den 30 juni 1938 — varvid dock delägens faktiska på grund av hans individuella familjeförhållanden, inträdes- och befordringsåldrar beräknade avgifter i regel ej komma till användning utan i stället genomsnittligt beräknade avgifter enligt kassans nuvarande tariff. Härigenom tager man hänsyn till pensionsbeloppet och avgiftsbetalningstiden utan att samtidigt låta det nya pensionsbeloppet påverkas av den kostnadsökning eller kostnadsminskning för försäkringen i kassan, som under den gångna tiden motiverats av en familjesammansättning avvikande från den genomsnittliga eller dylikt. De beräknade genomsnittsavgifterna möjliggöra en direkt jämförelse med allmänna familjepensionsreglementets genomsnittsavgiftssystem; summa beräknade avgifter för tiden före den 1 juli 1938 enligt kassans nuvarande reglemente för delägens faktiskt tecknade försäkringar utgör *täljaren*, och summa beräknade familjepensionsavdrag för ordinarie tjänstetid före den 1 juli 1938 enligt allmänna familjepensionsreglementet utgör *nämaren* vid bestämningen av den nedan omnämnda avgiftskvoten. Följande genomsnittsantaganden beträffande avgifterna till kassan hava gjorts som grundval för en jämförelse med familjepensionsavdragen enligt allmänna familjepensionsreglementet. (Se även nedanstående exempel.)

1) För varje av delägaren tagen försäkring har hans nuvarande avgift uträknats enligt 1935 års premietabeller, även om äldre tabeller faktiskt tillämpats vid debiteringen.

2) Om avgift utgått enligt tabell III (20-årig betalning) upptages den, oberoende av mannens och hustruns faktiska åldrar, som om mannens begynnelseålder varit 30 år och hustrun 5 år yngre än mannen, vilket innebär, att genomgående en avgift av 40.20 kronor per 100 kronors tillförsäkrad pension tillgodoräknas.

3) Om avgift utgått enligt tabell II (15-årig betalning) respektive tabell

III a (25-årig betalning), har samma antagande som under 2) gjorts beträffande mannens och hustruns åldrar. De på grund härav erhållna avgiftsbeloppen, 48.54 kronor respektive 35.47 kronor, upptagas med 110 respektive 91 procent för att de skola tillgodoräknas med det värde, som försäkringstekniskt svarar mot fördelningen på en från 20 år till 15 år, respektive från 20 år till 25 år ändrad betalningstid. Man finner, att enligt de för tabellerna II, III och III a sålunda givna reglerna komma slutbetalda avgifter för 100 kronors tillförsäkrad pension att sammanlagt tillgodoräknas med i runt tal 805 kronor. För andra förekommande betalningstider än 15, 20 eller 25 år upptagas avgifterna med utgångspunkt från det nyss sagda till så stor del av 805 kronor per 100 kronors pension, som den tilländalupna avgiftsbetalningstiden utgör av hela avgiftsbetalningstiden.

4) Om avgift betalats för försäkring av hustru och barn och hustrun sedermera avlidit, tillgodoräknas avgift, som om hustrun fortfarande levde, detta för såvitt avgiftsbetalningen fortsatts för försäkring av motsvarande barnpension.

Det må framhållas, att de rena överlevelsepensionsförsäkringarna till förmån för barn enligt tabell IV, vilka försäkringar i regel skola övertagas av staten, komma att medräknas vid beräkningen av avgiftskvoten för det fall, att de grunda sig på en föregående överlevelsepensionsförsäkring för hustru och barn; däremot medräknas dessa försäkringar enligt tabell IV med deras låga premier icke vid avgiftskvotens bestämmande för de sällsynta fall, där de tecknats oberoende av annan föregående försäkring. — Det ligger i sakens natur, att man vid framräknandet av avgiftskvoten ej tager hänsyn till de av delägare tecknade försäkringar, vilka gälla till förmån för franskild hustru och enligt överenskommelsen icke övertages av staten.

Sedan avgifter enligt nuvarande tariffer sålunda tillgodoräknats för tiden till och med den 30 juni 1938, skall undersökning ske vilka familjepensionsavdragsbelopp i stället under vederbörandes ordinarie tjänstetid till och med den 30 juni 1938 hade utgått enligt allmänna familjepensionsreglementet, om detta hela tiden varit gällande; under tid då befattning ej varit nyreglerad skall den härvid anses tillhöra den lönegrad, som gäller för närmast motsvarande nyreglerade befattning. Summan av de förstnämnda avgifterna, dividerad med summan av de sistnämnda familjepensionsavdragen, utgör *avgiftskvoten*. Den upptages med två decimaler och avrundas i förekommande fall uppåt.

Sedan man genom uträkning av avgiftskvoten erhållit ett mått på delägens relativa ekonomiska uppoffring för familjepensionsändamål, sker med ledning härav uträkningen av delägens familjepension enligt allmänna familjepensionsreglementet på grund av ett reducerat antal tjänstår, som framkommer på följande sätt ur den faktiska tjänstetiden och avgiftskvoten. I anslutning till kassans nuvarande praxis att öka den tillförsäkrade pensionen med 90 %, d. v. s. att låta pensionen utgå med i det närmaste dubbla det belopp, för vilket avgift erlagts, har man tillgodoräknat delägaren varje år i ordinarie tjänst före den 1 juli 1938 till så stor del, som motsvaras av *dubbla* avgiftskvoten, dock högst med ett helt år. Är avgiftskvoten minst $\frac{1}{2}$, kommer alltså all ordinarie tjänstetid att tillgodoräknas som tjänstår för familjepension. Tjänstetid efter den 30 juni 1938 tillgodoräknas för familjepension enligt bestämmelserna i allmänna familjepensionsreglementet; tjänstetid före ordinarieblivandet, som må tillgodoräknas för tjänstepension, tillgodoräknas helt eller till viss kvotdel på samma sätt som ordinarie tjänstetid före den 1 juli 1938. Såsom av de här nedan upptagna kostnadsberäkningarna framgår, kan en tillämpning av den dubbla avgiftskvoten på tjänstetid före den 1 juli 1938 även motiveras genom en statsbidragsberäk-

ning med ungefär samma belopp per delägare som tidigare beträffande de militära kassorna.

Om familjepensionens grundbelopp enligt de givna reglerna skulle understiga 490 kronor, höjes det till sistnämnda belopp. En motsvarande minimering, ehuru uttryckt på annat sätt, tillämpas beträffande nuvarande änkor och barn och nuvarande tjänstepensionärers efterlevande. Ifrågavarande minimeringsbestämmelser syfta till samma resultat som de i tidigare överenskommelser förekommande (jfr prop. 248/1937, sid. 21).

Följande exempel må anföras angående tillämpningen av ovanberörda regler.

En befattningshavare erhåller första ordinarie befattning i lotsverket den $\frac{1}{7}$ 1912 vid 30 års ålder i en tjänst, som i pensionshänseende motsvarar befattning i lönegraden A 8 enligt civila avlöningsreglementet. Vid 35 års ålder ingår befattningshavaren äktenskap med en 25-årig kvinna och inträder på grund härav obligatoriskt i pensionskassan. Han väljer härvid 100 kronors pension enligt tabell II. Avgiften betalas under 15 år och är alltså slutbetalad före övertagandet. Dess årsbelopp utgör faktiskt 55.72 kronor enligt 1895 års tariff men skall för avgiftskvotens bestämmande beräknas efter 1935 års tariff med en inträdesålder i försäkringen av 30 år och under antagande av en fem år yngre hustru. Avgiftssumman blir $15 \times 48.54 = 728.10$ kronor; 110 % härav utgör 800.91 kronor. Vid 45 års ålder befordras befattningshavaren till en tjänst, som i pensionshänseende motsvarar lönegraden A 10 men höjer icke omedelbart sin försäkring i kassan. Först den $\frac{1}{7}$ 1932, då befattningshavaren är 50 år gammal, tager han en ny försäkring, denna gång å 50 kronor enligt tabell III a; årsavgiften härför utgör faktiskt 28.52 kronor enligt 1927 års tariff. För de sex åren intill den $\frac{1}{7}$ 1938 skall han beräknas för sistnämnda försäkring hava erlagt enligt 1935 års tariff (jfr

punkterna 1—3 ovan) $6 \times 50 \times \frac{35.47}{100} = 106.41$ kronor, vilket belopp skall

upptagas med 91 % eller 96.83 kronor. När staten övertager viss del av kassans rörelse, vilket må antagas ske den $\frac{1}{1}$ 1940, har befattningshavaren under tiden $\frac{1}{7}$ 1938— $\frac{31}{12}$ 1939 faktiskt erlagt 28.52 kronor för år räknat men skall, i princip på kassans bekostnad, tillgodoräknas familjepensionsavdrag enligt allmänna familjepensionsreglementet för dessa $1\frac{1}{2}$ år, d. v. s. 126 kronor för år räknat, något som ej påverkar avgiftskvoten. Från den $\frac{1}{1}$ 1940 har befattningshavaren i stället för att betala årsavgift att vidkännas familjepensionsavdrag med 126 kronor om året till dess han vid 60 års ålder pensioneras. Han får då för tjänstepension tillgodoräkna hela tiden från och med 25 års ålder, om han före sin ordinarie anställning innehaft extra ordinarie befattning mellan 25 och 30 års ålder.

Enligt överenskommelsen skall familjepensionens grundbelopp (fasta pensionen för änka ensam) beräknas sålunda.

Summa beräknade erlagda avgifter före $\frac{1}{7}$ 1938 $= 800.91 + 96.83 = 897.74$ kronor.

Summa beräknade familjepensionsavdrag före $\frac{1}{7}$ 1938 $= 15 \times 108 + 11 \times 126 = 3,006$ kronor. Avgiftskvot $= \frac{897.74}{3,006} = 0.30$ (efter avrundning

uppåt). Beräknat antal tjänstår för familjepension före $\frac{1}{7}$ 1938 $= 2 \times 0.30 \times 31 = 18.6$ år. Beräknat antal tjänstår för familjepension efter $\frac{30}{6}$ 1938 $= 4$ år. Totalt beräknat antal tjänstår $= 18.6 + 4 = 22.6$ år, efter avrund-

ning uppåt $22\frac{3}{4}$ år. Familjepensionens grundbelopp blir $\frac{22\frac{3}{4}}{30} \times 1,080 = 819$ kronor.

Hade i förevarande fall, under oförändrat antagande om antal tjänstår i respektive befattningar, avgiftskvoten varit 0.42 eller högre — vilket skulle hava blivit händelsen, om under i övrigt oförändrade förhållanden de i kassan försäkrade pensionsbeloppen hade varit 40 % högre — skulle det totala beräknade antalet tjänstår ha blivit minst $2 \times 0.42 \times 31 + 4$, d. v. s. minst 30 år, och hel familjepension för lönegraden A 10 skulle hava utgått med ett grundbelopp av 1,080 kronor.

Beträffande avgifter erlagda under tiden $\frac{1}{7}$ 1938— $\frac{31}{12}$ 1939 gottskrivas dessa, som om de hade erlagts enligt allmänna familjepensionsreglementet. Skulle summa erlagda avgifter under nämnda tid överstiga summa beräknade familjepensionsavdrag, återbetalar kassan det överskjutande beloppet, fortfarande förutsatt, att delägaren ej ämnar kvarstå på nuvarande pensionsvillkor. Dylika avgifter påverka alltså ej beräkningen av avgiftskvoten. Det har nämligen ej ansetts motiverat att låta delägare erhålla samma förmånliga tjänstårsberäkning för avgifter, vilka erlagts efter det han kan antagas hava erhållit kännedom om överenskommelsens innehåll, som för avgifter erlagda dessförrinnan. Det må i detta sammanhang nämnas, att beträffande tjänstepensionärers efterlevande hava i samma syfte vidtagits restriktioner beträffande efter den $\frac{30}{6}$ 1938 nytecknade försäkringar, av den innebörd, att andel ur förstärkningsfonden, pensions- och dyrtidstillägg i princip ej få beräknas å dessa, varjämte vissa inskränkningar beträffande minimeringen vidtagits, om försäkringsbeloppet sänkts efter den $\frac{30}{6}$ 1938.

I tab. 2 meddelas en översikt över höjningarna i de totala änkepensionerna, samtliga tillägg inräknade, för olika fall vid ett genomförande av förslaget för delägare i tjänst, om hänsyn ej toges till förändringar inträdda efter den 30 juni 1938. Levnadskostnadsindex har härvid antagits utgöra 162. De två fall, där de sammanlagda förmånerna skulle bli lägre enligt de nya bestämmelserna, hava ej medtagits.

Tab. 2.

Ökningen av totala änkepensionen enligt nuvarande be- stämmelser utgör	Total änkepension enligt nuvarande bestämmelser (jfr tab. 1)									Summa antal
	269	412	477	555	644	745	888	1,096	1,346	
	A n t a l f a l l									
kronor										
0	—	—	—	—	1	1	—	—	—	2
1—60	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
61—120	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
121—180	—	2	—	—	—	—	—	1	—	3
181—240	—	3	—	—	2	—	—	—	—	5
241—300	28	7	—	2	2	—	2	1	—	42
301—450	3	32	—	3	3	1	1	—	—	43
451—600	2	9	1	2	11	3	3	—	1	32
601—750	—	7	—	—	3	—	—	—	—	10
751—1,000	—	1	—	—	1	—	—	—	—	2
Summa antal	33	61	1	7	23	5	6	3	1	140

Av tab. 2 framgår, att änkepensionen förbättras med 0—240 kronor i 11 fall, med 241—300 kronor i 42 fall, med 301—450 kronor i 43 fall, med 451—600 kronor i 32 fall, med 601—750 kronor i 10 fall och med 751—1,000 kronor i 2 fall.

Av de givna bestämmelserna följer, att pensionerna i ett stort antal fall un-

derstiga full pension enligt allmänna familjepensionsreglementet. I tab. 3. redovisas för samma fall som i tab. 2 differenserna för de olika delägarna mellan full pension och faktisk pension, fortfarande under antagande av en levnads-kostnadsindex av 162. Enligt tab. 3 utgår full pension i 23 fall och avkortad pension i 117 fall, varav i 28 fall med minimipensionsbeloppet 553.70 kronor för änka ensam.

Tab. 3.

Den totala änke- pensionen under- stiger full änke- pension enligt all- männa familjepen- sionsreglementet med kronor	F a m i l j e p e n s i o n s u n d e r l a g									Summa antal
	870	900	930	960	1,020	1,080	1,200	1,260	2,310	
	Full änkepension inklusive 13 % rörlig pensionsdel									
	983.10	1,017.—	1,050.90	1,084.80	1,152.60	1,220.40	1,356.—	1,423.80	2,610.30	
	A n t a l f a l l									
0	—	2	—	1	8	6	4	2	—	23
0 01—50	—	—	1	—	3	1	1	—	—	6
50.01—100	—	1	—	—	—	1	1	—	—	3
100.01—150	1	1	—	—	—	1	2	—	—	5
150.01—200	—	1	1	—	1	2	—	—	—	5
200.01—250	—	—	—	—	3	2	—	1	—	6
250.01—300	—	—	—	2	3	1	2	—	—	8
300.01—350	—	—	—	1	5	1	2	—	—	9
350.01—400	—	—	—	3	5	5	2	—	—	15
400.01—450	—	—	—	—	2	1	1	—	—	4
450.01—500	—	2	3	1	3	2	2	—	—	13
500.01—550	—	—	—	7	2	2	2	—	—	13
550.01—600	—	—	—	—	12	—	3	—	—	15
600.01—650	—	—	—	—	—	—	3	1	—	4
650.01—700	—	—	—	—	—	5	—	—	—	5
700.01—750	—	—	—	—	—	—	2	—	1	3
750.01—800	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
800.01—850	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2
850.01—900	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Summa antal	1	7	5	15	47	30	29	5	1	140
Familjepensionens grundbelopp ut- gör minimibelop- pet 490 kronor och änkepensionen alltså minimibe- loppet 553.70 kro- nor i vidstående antal fall, vilka även inräknats i ovanstående ta- bell	—	2	2	7	10	4	2	1	—	28

I undantagsfall (antagligen två fall) kunna, såsom redan nämnts, pensionerna bli lägre enligt de nya bestämmelserna än enligt de nuvarande. Det har förutsatts, att delägaren i sådant fall väljer att kvarstå på de nuvarande bestämmelserna. Här ifrågavarande delägare böra tydligen underrättas om sin ställning i familjepensionshänseende enligt de båda alternativen, så att valfriheten ej för dem blir illusorisk. Kassans delegerade hava förklarat, att kassan kommer att i god tid lämna dylik underrättelse.

I och för sig kunde även tänkas, att delägare väljer att kvarstå å nuvarande bestämmelser för att ej behöva erlägga högre avgifter än nu eller för

att kunna efter fritt val upphöra med avgiftsbetalningen. Jag har emellertid antagit, att fall, där gift delägare visar så litet intresse för att sörja för sina efterlevande ej kunna förekomma. Beträffande icke gifta delägare är givetvis sannolikheten för att dessa kvarstå å äldre bestämmelser större. Även den senare kategorien har emellertid antagits helt övergå å de nya bestämmelserna, vilket torde få anses försvarligt med hänsyn till att totalresultatet ej nämnvärt påverkas av om man för denna grupp gör det ena eller det andra antagandet.

4. Statens kostnader för övertagandet.

Genom överenskommelsen beredes förbättring av familjepensionerna ej blott för nuvarande delägare i tjänst, på sätt framgår av avdelning 3 ovan, utan även i viss mån för nuvarande pensionerade delägare och för nuvarande änkor och barn. För sistnämnda delägare- och pensionärsgrupper sker pensionsförhöjningen på det sätt, att den totala pensionen för änkor och barn minimeras på samma sätt som tidigare skett beträffande bland annat de militära kassorna. Minimeringen genomföres tekniskt på det sätt, att kassapensionen för änka ensam upptages till lägst 284 kronor och i andra fall till lägst ett däremot svarande belopp, beräknat på grundval av allmänna familjepensionsreglementets bestämmelser beträffande barnpensioner eller barntilllägg. Vid en levnadskostnadsindex av 162 blir härvid den sammanlagda pensionen för änka ensam minst 554 kronor.

De föreslagna villkoren hava så avpassats, att statens merkostnad för pensioneringen på grund av övertagandet, räknat efter civila grunder, skall hava ett kapitalvärde av 350,000 kronor, varigenom statens bidrag för täckande av brist i princip kommer att per delägare uppgå till ungefär samma belopp som tidigare för de militära kassorna eller 975 kronor per delägare. För de den 30 juni 1938 förefintliga delägarna skulle enligt sistnämnda grund statsbidragets kapitalvärde bliva $348 \times 975 = 339,300$ kronor; tillägges här 10,000 kronor för omkostnader för överlåtelsen, framkommer ungefär det förut nämnda beloppet 350,000 kronor.

Enligt nedanstående beräkning, vilken utförts parallellt enligt civila och marina grunder — varvid emellertid på nu förevarande punkt endast siffrorna enligt civila grunder komma till användning — skulle kassan under denna förutsättning per den 30 juni 1938 räknat till staten överlämna ett belopp av 1,130,875 kronor.

Det har emellertid i överenskommelsen förutsatts, att övertagandet skall ske icke per den 1 juli 1938 utan först per den 1 januari 1940.

Det må nu antagas, att statens ansvarighet från och med sistnämnda tidpunkt beräknas som om överenskommelsen löpt redan från och med den 1 juli 1938 med gränsdragning mellan olika kategorier av delägare och pensionärer efter förhållandena den 1 juli 1938. Följande beteckningar tillämpas i det följande:

t betyder den tid uttryckt i år, vilken förflyter mellan den 30 juni 1938 och tidpunkten för övertagandet;

a betyder summan av de familjepensionsavdrag enligt allmänna familjepensionsreglementet, som enligt överenskommelsen skulle hava influtit under de första t åren efter övertagandet, om detsamma, under i övrigt oförändrade villkor, hade skett den 1 juli 1938 och härvid anmälan, varom i 3 mom. i överenskommelsen förmåles, ej hade förekommit;

b betyder summan av de avgifter enligt kassans nuvarande reglemente, vilka under tiden mellan den 30 juni 1938 och tidpunkten för övertagandet er-

Beräkning av statens merkostnader för lotsverkets familjepensionering enligt överenskommelsen den 22 mars 1939 (räntefot 4 %).

	Enligt civila grunder	Enligt marina grunder (approximativ beräkning)
	kronor	kronor
Kapitalvärdet av statens totala pensionsutbetalningar för det övertagna beståndet (exkl. rörlig pensionsdel för delägare i tjänst) ¹ utgör vid en levnadskostnadsindex av 162		
1) För redan pensionerade änkor och barn	1,241,993	1,241,993
2) För hustrur och barn till redan pensionerade delägare	514,905	671,416
3) För änklingar	37,642	25,000
4) För hustrur och barn till delägare i tjänst (exkl. rörlig pensionsdel) ²	402,525	507,585
Summa	2,197,065	2,445,994
Avgå följande kapitalvärden:		
5) Från kassan till staten överlämnat kapital	1,130,875	1,130,875
6) Pensions- och dyrtidstillägg å nuvarande pensioner enligt nuvarande grunder (delägare i tjänst undantagna) ¹	656,954	715,133
7) Framtida familjepensionsavdrag	55,696	55,696
8) Framtida avgifter enligt nuvarande reglemente	3,540	3,540
Saldo: ökning i statens kostnader	350,000	540,750
Summa	2,197,065	2,445,994

lagts för under ifrågavarande tid nytecknade försäkringar, avseende delägare, som icke bliva underkastade allmänna familjepensionsreglementet;

u betyder summan av de pensioner, som enligt överenskommelsen skulle hava utgivits under de första t åren efter övertagandet, om detsamma, under i övrigt oförändrade villkor, hade skett den 1 juli 1938 och härvid anmälan, varom i 3 mom. i överenskommelsen förmäles, ej hade förekommit; pensionsbeloppen skola upptagas med inräknande av alla tillägg enligt överenskommelsen men med avdrag för de pensions- och dyrtidstillägg av statsmedel, som faktiskt utgått under ifrågavarande tid.

Man finner, att staten under de angivna förutsättningarna borde per den 1 januari 1940 hava, approximativt räknat, reserverat ett belopp av

$$1,130,875 \times 1.04^t + a \times 1.04^{\frac{t}{2}} - u \times 1.04^{\frac{t}{2}}.$$

Genom att härtill lägga beloppet $b \times 1.04^{\frac{t}{2}}$ tager man hänsyn till de inbetalningar till kassan, som under mellantiden kunna komma att göras för under denna tid nytecknade försäkringar för delägare, som ej sedermera övergå på allmänna familjepensionsreglementet.

På angivet sätt beräknas det belopp K, som kassan skall överlämna till staten vid övertagandet, och K uttryckes alltså genom formeln

$$K = 1,130,875 \times 1.04^t + a \times 1.04^{\frac{t}{2}} + b \times 1.04^{\frac{t}{2}} - u \times 1.04^{\frac{t}{2}}.$$

¹ I anslutning till de beräkningsmetoder, som tillämpats i fråga om tidigare övertagna kassor, har för nuvarande delägare i tjänst jämförelse här ej skett mellan de rörliga pensionsdelarna enligt överenskommelsen och nuvarande pensions- och dyrtidstillägg. Statens vinst å övergången från sistnämnda båda slag av tillägg till rörliga pensionsdelar har för nuvarande delägare i tjänst ett kapitalvärde av enligt civila grunder 68,000 kronor och enligt militära grunder 86,000 kronor.

² Två delägare, vilka nu hava högre försäkringsskydd än som skulle beredas dem enligt allmänna familjepensionsreglementet, hava antagits kvarstå å de äldre bestämmelserna.

Bortsett från att avvikelser givetvis kunna förekomma från det enligt grunderna förutberäknade förloppet, medför tillämpningen av den givna beräkningsformeln i och för sig vissa differenser gentemot det faktiska förloppet under mellantiden. Sålunda märkes, att efterlevande till de delägare, som pensioneras under mellantiden, faktiskt erhålla familjepension som efter avslutet tjänstepensionär och ej som efter delägare i tjänst, vilket i förhållande till beräkningarna medför en viss besparing för staten. Å andra sidan belastas kassan för mellantiden faktiskt med ett lägre saldo av pensioner minus avgifter än som förutsatts i formeln, vilket medför en besparing för kassan på pensionärernas bekostnad. Det har överenskommits mellan parterna att bortse från dessa relativt obetydliga differenser.

Räknat enligt civila grunder skulle, såsom redan framhållits, statens kostnader för övertagandet ha ett kapitalvärde av 350,000 kronor, om man bortser från statens vinst på ersättandet av dyrtids- och pensionstilläggen för delägare i tjänst med de lägre rörliga pensionsdelarna. Emellertid synes det riktigtast att bedöma de faktiska kostnaderna enligt marina grunder, varvid kapitalvärdet av statens merkostnader, såsom av den ovan meddelade tablån framgår, stiger till 540,750 kronor.

Därest kapitalvärdet 540,750 kronor tänkes amorterat på ett antal år under tillämpning av lika stora kontinuerligt utgående annuiteter, bliva dessas årsbelopp efter en räntefot av 4 % följande för de nedan angivna alternativa amorteringstiderna:

Annuiteten utgår under	Annuitet kronor
20 år	39,015
25 »	33,943
30 »	30,661
35 »	28,406
40 »	26,789

Emot nyss angivna merkostnad kan uppställas den besparing staten vid oförändrad levnadskostnadsindex beräknas göra därigenom, att de rörliga pensionsdelarna för delägare i tjänst i genomsnitt äro lägre än nuvarande pensions- och dyrtidstillägg. Ifrågavarande besparing har enligt marina grunder ett kapitalvärde av 86,000 kronor.

I övrigt föranledes någon minskning av statens kostnader därigenom, att kassans rätt till böter, ådömda enligt gällande lotsförfattningar, efter övertagandet övergår till staten.

Förutom de ovan angivna kapitalvärdessiffrorna meddelas följande uppgifter angående löpande avgifter och aktuella pensioner per den 30 juni 1938 för det bestånd, som skall övertagas av staten:

	Delägare tjänst		Tjänste- pensionerade del- ägare	Pen- sione- rade änkor och barn	Summa
	Över- gångna å allmänna familjepen- sionsregle- mentet	Kvar- stående å äldre be- stämmel- ser ¹			
Löpande årliga pensionsavgifter omedelbart före övertagandet	4,981	987	3,031	—	8,999
Löpande årliga avgifter omedelbart efter övertagandet: familjepensionsavdrag	17,400	—	—	—	17,400
pensionsavgifter enligt nuvarande bestämmelser	—	987	—	—	987
Aktuella årliga pensioner omedelbart före övertagandet: kassapensioner	—	—	—	48,002	48,002
statligt pensions- och dyrtidstillägg	—	—	—	51,593	51,593
Aktuella årliga pensioner omedelbart efter övertagandet: kassapensioner	—	—	—	75,755	75,755
statligt pensions- och dyrtidstillägg	—	—	—	65,785	65,785

¹ Härav för en omgift änkring 90 kronor samt för de i överenskommelsen särskilt nämnda tre änkor 380 kronor.

² Jfr not. 2 till tablån över statens merkostnader.

Stockholm den 22 mars 1939.

Till 1934 års familjepensionsutredning.

Under förutsättning att staten enligt särskilt avtal kommer att övertaga lotsverkets enskilda pensionskassas förpliktelser bland annat till alla sådana kassadelägare, vilka kvarstå i tjänst och å vilka icke allmänna familjepensionsreglementet redan i annan ordning blivit tillämpligt, har ett skriftligt uttalande önskats rörande de riktlinjer, efter vilka kassans verksamhet avses bliva bedriven för infriande av förpliktelserna till de delägare, som icke beröras av ovannämnda avtal. I anledning därav får kassans styrelse härmed förklara sig för sin del hava för avsikt att med kvarvarande tillgångar och i möjligaste mån förbilligad förvaltning tillsvidare fortsätta kassans verksamhet på samma sätt som hittills, dock med omedelbart sikte på avveckling av dess försäkringsrörelse.

För ändamålet ämnar styrelsen nu föreslå fullmäktige att *dels* söka utverka Kungl. Maj:ts tillstånd att omedelbart upphöra med beviljande av ny delägar rätt i kassan, trots att antalet premiebetalare ännu icke nedgått till det i reglementets § 49 stadgade antalet sextio, *dels* besluta vissa ändringar i reglementet och begära Kungl. Maj:ts fastställelse därå, *dels* ock enligt 1938 års lag om understödsföreningar anmäla kassan till registrering för att bliva underställd statskontroll.

Då det icke synes osannolikt, att kassans kapitaltillgångar efter ifrågasatt klyvning skulle vara tillräckliga att omedelbart avsätta såväl premiereserv, bortsett från förvaltningskostnader, som säkerhetsfond samt fond för av kassan senast fastställd förstärkning av pensionerna enligt de av kungl. pensionsstyrelsen fastställda grunderna för understödsföreningars avsättningar till premiereserv för redan existerande försäkringar, innefattande en räntefot av 3 %, synes kassans möjlighet att i fortsättningen infria sina förpliktelser i stort sett vara beroende av huruvida kassan kan utöver 3 % ränta påräkna tillräckliga inkomster för täckande av förvaltningskostnaderna.

Till belysande av denna fråga vill styrelsen först beträffande kassans tillgångar omedelbart efter klyvningen lämna följande meddelande.

Därefter det belopp, som kassan skulle betala staten för dess åtaganden, kommer att utgå i in-teckningar och kontanter enligt samtidigt härmed till Eder överlämnad särskild skrivelse, skulle kassans återstående kapital i stort sett komma att till en början vara placerat enligt följande tablå.

I n t e c k n i n g a r i				Årlig ränteavkastning	
egna fastigheter		andras fastigheter		%	kronor
inom $\frac{2}{3}$ av taxeringsvärdet	över $\frac{2}{3}$ av taxeringsvärdet	inom $\frac{2}{3}$ av taxeringsvärdet	över $\frac{2}{3}$ av taxeringsvärdet		
—	—	476,000	47,000	3.75	19,612
50,000	—	—	—	4	2,000
—	635,000	—	—	5	31,750
				Summa	53,362

I hyror för kassans fyra fastigheter, vilka förvaltas särskilt av s. k. fastighetsföreningar, inflyta ungefär 157,000 kronor per år. Härav åtgå 34,000 för inbetalning till kassan av i tablån beräknad ränta, varefter 123,000 kronor finnas för fastighetsföreningarna tillgängliga för täckande av räntor å egna lån, underhållskostnader och onera samt nedskrivning av bokförda fastighetsvärden. Sådan nedskrivning beräknas med oförändrade hyror kunna ske med åtminstone 1 % av sammanlagda taxeringsvärdet eller 20,000 kronor årligen (d. v. s. dubbla beloppet av vanligen beräknad värdeminskning).

Enbart fastigheterna lämna sålunda under de närmaste åren en överränta utöver 3 % av omkring 13,000 kronor, även om betydande avskrivningar göras å desamma. Då vidare styrelsen hoppas kunna nedbringa förvaltningskostnaderna till cirka 9,000 kronor per år under närmaste tiden, skulle sålunda till och med ett överskott kunna påräknas första tiden.

Den planerade avvecklingen av kassans försäkringsrörelse medför slutligen, att ny- och omplaceringarna, som första året kunna beräknas till omkring 45,000 kronor, inom en icke alltför avlägsen framtid helt upphöra för att ersättas av en förbrukning av det redan befintliga kapitalet. Några större ränteförluster å ny- och omplaceringar anser sig styrelsen därför icke behöva räkna med.

Någon absolut garanti kan emellertid ej sägas föreligga för att samma förstärkning å pensioner och livräntor som för närvarande skall kunna utgå även i framtiden. Skulle förluster uppkomma, har dock kassan möjlighet att genom reglering av förstärkningen minska utgifterna i sådan grad, att den under alla förhållanden kan infria själva försäkringsförpliktelseerna. Med oförändrade eller åtminstone icke sjunkande hyror synes det dock sannolikt, att kassans rörelse skulle kunna helt avvecklas utan förluster för de kvarblivande delägarna. Att under kassans sista skede förvaltningskostnaderna måste i det närmaste på ena eller andra sättet, exempelvis genom överenskomelse med försäkringsbolag om övertagande av kassans då kvarstående försäkringsbestånd, bringas att helt försvinna, ligger i öppen dag. Stockholm den 20 februari 1939.

För lotsverkets enskilda pensionskassa

K. P. KULLANDER

Styrelsens ordförande.

Erik Hygrell

Kassans ombudsman.